



LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

KIVA KAVERI

Lapsen sosiaalisen kompetenssin edistäminen päiväkotiryhmässä

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Teija Finne
Nina Grönholm

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi AMK

FINNE, TEIJA & GRÖNHOLM, NINA:

Kiva kaveri

Lapsen sosiaalisen kompetenssin edistäminen päiväkotiryhmässä

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 47 sivua, 6 liitesivua

Syksy 2013

TIIVISTELMÄ

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee lapsen sosiaalisen kompetenssin edistämistä päiväkotiryhmässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä Pihakoivun vuorohoitopäiväkodille tietopaketti, jossa on teoretietoa, toimintatuokioita ja vinkkejä lapsen sosiaalisen kompetenssin edistämiseen.

Opinnäytetyöhön liittyi laadullinen tutkimuksellinen selvitys, jonka tehtävänä oli selvittää lastentarhanopettajien käsityksiä päiväkotilapsen sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi. Saimme tutkimuksen avulla myös selville, millainen tietopaketti on mahdollisimman tarkoituksenomainen yhteistyöpäiväkodille. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat yhteistyöpäiväkodin lastentarhanopettajat. Tutkimusaineisto kerättiin pääosin teorialähtöisten teemahaastattelujen avulla.

Tutkimustulos vastasi tutkimustehtävää tuoden monipuolisesti käytännön tietoa lapsen sosiaalisen kompetenssin edistämisestä päiväkodissa. Palautekyselyn perusteella voimme todeta, että tietopaketista saatiin tarkoitusta vastaava työväline, jolla on pidempiaikainen käyttötarkoitus. Tietopaketin käyttäminen on kirjattu päiväkodin vuosisuunnitelmaan ja toista loukkaavan käytöksen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelmaan. Opinnäytetyössä toteutui työelämää kehittävä näkökulma. Samalla onnistuimme syventämään ja osoittamaan omaa ammattitaitoamme yhdellä tärkeimmistä osa-alueista lastentarhanopettajan työssä. Jatkotutkimushaasteena pidämme laajemman vastaavanlaisen tietopaketin tekemistä, jota voidaan hyödyntää kaikissa Suomen päiväkodeissa.

Asiasanat: sosiaalinen kompetenssi, sosiaalisen kompetenssin edistäminen, sosiaalisuus, vuorovaikutus, varhaiskasvatus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

FINNE, TEIJA & NINA, GRÖNHOLM:

Nice fellow

Promotion of children`s social competence in a day care group

Bachelor`s Thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young People

47 pages, 6 appendices

Autumn 2013

ABSTRACT

The subject of this functional thesis is to promote a child`s social competence in kindergarten. The objective of this thesis is to make an information package for Pihakoivu kindergarten, including theoretical knowledge, functional moments and tips on to how to promote children`s social competence.

The purpose of this thesis was to find out the kindergarten teacher`s views on promoting social competence in a day care group. The target group of the research was the kindergarten teachers in a kindergarten. The research data was collected mainly by using theoretical theme interviews.

The research results met the research goal by bringing out a wide range of practical knowledge of promoting children`s social competence. From the research we found out what kind of information package would be most useful for our co-working kindergarten.

On the basis of the feedback survey we can state that the information package met the purpose, and it has a long-term use. The information package was included into the kindergarten`s annual plan and the plan for preventing and intervening with abusive behavior. A developing aspect, concerning the working life, came up in this thesis. At the same time we succeeded to enhance our own professional skills and show our competence in kindergarten teacher`s work. As a further challenge of future research we consider a corresponding data package that could be used in all kindergartens in Finland.

Key words: social competence, promotion of social competence, interaction, early childhood education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	YHTEISTYÖKUMPPANI JA TYÖN RAJAUKSET	3
2.1	Lähtökohtina olevat lait ja sopimus	4
2.2	Ohjaavat suunnitelmat	5
2.3	Opinnäytetyön rajaukset	6
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	8
4	SOSIAALINEN KOMPETENSSI	9
4.1	Sosiaalinen kompetenssi käsitteenä	9
4.2	Sosiaalisen pätevyyden kehitys	9
4.3	Persoonallisuuden kehittyminen ja temperamentti	10
4.4	Sosiaaliset taidot	10
4.5	Sosiokognitiiviset taidot	11
4.6	Negatiivisen käyttäytymisen puuttuminen	11
4.7	Negatiivisen kehän vaikutus sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen	13
4.8	Positiiviset kaverisuhteet	13
4.9	Minäkuva, motivaatio ja odotukset	14
5	LAPSEN SOSIAALISEN KOMPETENSSIN EDISTÄMINEN	16
5.1	Aikuisen rooli lapsiryhmän ohjauksessa	16
5.2	Turvallisen ryhmän merkitys	17
5.3	Me-hengen luominen ryhmään	17
5.4	Lasten ystävyysuhteiden edistäminen	18
5.5	Aikuisen tuki lasten leikeissä	18
5.6	Positiivisen kannustuksen merkitys	19
5.7	Toimintatapoja tarvittavien taitojen edistämiseksi	20
5.8	Keinoja tunteiden hallinnan edistämiseen	21
6	VALMIIT OHJELMAT SOSIAALISEN KOMPETENSSIN OSA-ALUEIDEN EDISTÄMISEEN	22
7	MENETELMÄT JA TYÖTAPOJEN ESITTELY	25
7.1	Tiedonkeruun menetelmät	25
7.2	Haastattelujen toteutus	25
7.3	Haastatteluaineiston analysointi	26

8	TUTKIMUSTULOKSET	28
8.1	Tietopaketin rakenne ja sisältö	28
8.2	Sosiaalisten taitojen edistäminen	29
8.3	Sosiokognitiivisten taitojen edistäminen	30
8.4	Lapsiryhmän negatiivisen käyttäytymisen vähentäminen	31
8.5	Positiivisten kaverisuhteiden luominen	32
8.6	Myönteisen minäkuvan muodostuminen ja motivaation edistäminen	33
9	KIVA KAVERI -TIETOPAKETTI	35
9.1	Tietopaketin suunnittelu	35
9.2	Tietopaketin kokoaminen	35
9.3	Valmis Kiva kaveri -tietopaketti	36
10	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	38
10.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	38
10.2	Opinnäytetyöprosessin arviointi	39
10.3	Oma arviointimme tietopaketin onnistumisesta	40
10.4	Palautekyselyn tulokset	41
11	LOPPUPOHDINTA	43
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee lapsen sosiaalisen kompetenssin edistämistä päiväkodissa. Olemme kaksi eri paikkakunnilla asuvaa sosionomiopiskelijaa, joiden tavoitteena on valmistua sosionomeiksi sosiaalipedagogiselta lapsi- ja nuorisotyön suuntautumislinjalta. Suoritamme opinnoissamme lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Mielestämme lapsen sosiaalisen kompetenssin edistäminen on yksi lastentarhanopettajan tärkeimpiä tehtäviä. Teimme Forssassa sijaitsevan Pihakoivun vuorohoitopäiväkodin toimeksiannosta Kiva kaveri -tietopaketin, jonka tarkoituksena on toimia konkreettisena työelämää kehittävästä välineenä.

Tämä opinnäytetyö linkittyy päiväkodissa tekeillä olevaan toista loukkaavan käytöksen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelmaan. Kyseinen suunnitelma tehdään yhteistyöpäiväkotiin valtakunnallisia suosituksia käyttäen. Sosiaalisen kompetenssin edistäminen on merkittävä keino toista loukkaavan käytöksen ehkäisemisessä päiväkodissa. Teoriatiedon lisäksi tietopaketti sisältää hyviä toimintatapoja ja käytänteitä, leikkejä ja luovia toiminnallisia menetelmiä, joita voidaan käyttää lapsen sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi.

Lapsi oppii koko ajan kaikessa toiminnassa olemalla aktiivisesti mukana ja saamalla omakohtaisia kokemuksia ja elämyksiä oppimisympäristöstään vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tässä tapahtumassa on opetustuokioilla tärkeä merkitys. Pelkkä ryhmässä toimiminen ei kehitä lapsen sosiaalisia taitoja, vaan ne tulee opettaa hänelle. (Koivunen 2009, 42 - 43.)

Päiväkotien toiminta on kokemuksemme mukaan varsin suunnitelmallista ja tavoitteellista, mutta lapsen sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi emme ole löytäneet helposti saatavilla olevaa ja helposti toteutettavaa materiaalia, vaikka aihetta kuitenkin pidetään tärkeänä. Tämän olemme huomanneet pitkään päivähoidossa työskennelleinä. Opinnäytetyön tuotoksena toteutetussa tietopaketissa olemme yhdistäneet teorian, kentältä saadut ajatukset ja toiveet ja valmiina olleet ideat yhdeksi kokonaisuudeksi.

Yhteistyökumppanimme Forssan kaupungin Pihakoivun vuorohoitopäiväkotiin oli keväällä 2013 suunnitteilla suositusten mukaisen toista loukkaavan käytöksen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman tekeminen opinnäytetyömme ollessa suunnitteluvaiheessa. Päiväkodin yhteyshenkilön päiväkodin johtajan kanssa käydyssä

keskustelussa kävi ilmi, että aiheeseemme liittyvä opinnäytetyö olisi erittäin tarpeellinen päiväkodille tässä vaiheessa. Kävimme keskustelua opinnäytetyön toteutustavasta ja päädyimme yhteistuumiin siihen, että kokoamme aiheesta henkilökunnalle tietopaketin lasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi. Tarkoituksenaamme oli käyttää tietopaketin kokoamiseen teorian tietoa, muistiinpanojamme ja päiväkodin lastentarhanopettajille suunnattuja haastatteluja.

Haastattelujen tarkoituksena oli tuoda tietopakettiin teorian tiedon tueksi lastentarhanopettajien käytännön kokemuksia ja näkemyksiä lasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi. Näiden tietojen ajattelimme tukevan ja laajentavan saatavilla olevaa teorian tietoa aiheesta. Haastatteluista saimme myös käsityksen siitä, millaisia asioita kyseisessä päiväkodissa pidettiin tärkeänä aiheeseen liittyen. Haastattelujen perusteella pystyimme muokkaamaan tietopaketista konkreettisen työvälineen. Tarkoituksena oli koota haastattelujen anti yhteen, jolloin mukaan saataisiin useamman kokeneen ammattilaisen mielipiteet. Alustavasti pohdimme tuolloin, että tietopaketti sisältäisi jonkun verran kerrattavaa teorian tietoa, haastattelujen tuloksia sekä käytännön vinkkejä henkilökunnalle. Tarkoitus oli, että henkilökunta pystyy tietopaketin teorian tiedosta kertaamaan ja mahdollisesti laajentamaan tietopääomaansa.

Opinnäytetyötä varten hankitussa teoriapohjassa toista loukkaavan käytöksen tilalla käytettiin useimmiten termiä kiusaaminen. Tässä opinnäytetyössä päädyttiin kuitenkin toimeksiantajan linjaa noudattaen käyttämään termiä toista loukkaava käytös.

Opinnäytetyössä ja tietopaketissa tarkastelemme toimintaa sekä kasvattajan että lapsen näkökulmasta. Tietopaketti on suunnattu päiväkodin kasvatushenkilökunnalle avuksi sosiaalisen kompetenssin edistämiseen.

2 YHTEISTYÖKUMPPANI JA TYÖN RAJAUKSET

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani on Forssan kaupungin Pihakoivun vuorohoitopäiväkoti, jossa hoidetaan lapsia tarvittaessa ympärivuorokautisesti ja myös viikonloppuisin. Koska lapset ovat hoidossa vanhempien työvuorojen mukaisesti ja osa henkilökunnasta tekee myös vuorotyötä, eivät lapset etukäteen tiedä keistä lapsista ja aikuisista ryhmä päivittäin koostuu. Ryhmän rikkonaisuus aiheuttaa lapsille sen, että vertaisryhmässä saattaa ilmetä ongelmia tavallista enemmän ja tutustuminen toisiin voi olla hitaampaa.

Opinnäytetyöprosessin yhtenä lähtökohtana oli meidän molempien tekijöiden yhteinen kiinnostus sosiaalisten taitojen edistämiseen ja toista loukkaavan käytöksen ehkäisyyn. Nina Grönholm työskenteli opintojensa ohella Forssan kaupungin Pihakoivun vuorohoitopäiväkodissa ja kyseisessä päiväkodissa oli vuoden vaihteessa suunnitteilla valtakunnallisten suositusten mukainen toista loukkaavan käytöksen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman teko.

Keskustelimme Pihakoivun vuorohoitopäiväkodin johtajan kanssa mahdollisesta opinnäytetyöstä, jossa voisimme yhdistää oman kiinnostuksemme päiväkodissa tehtävään toista loukkaavan käytöksen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaan. Päiväkodin johtaja oli halukas yhteistyöhön kanssamme, koska hänen mielestään opinnäytetyömme tukisi päiväkodissa tehtävää suunnitelmaa.

Yksi lähtökohtamme oli myös valtakunnallisella tasolla paljon huomiota saanut nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Halusimme opinnäytetyöllämme tuoda esiin varhaisen puuttumisen merkityksen liittyen mahdolliseen syrjäytymisriskiin. Syrjäytymisen ehkäisemiseen koimme tarvetta puuttua myös päivähoidon sektorilla. Halusimme opinnäytetyömme avulla painottaa varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työn merkitystä syrjäytymisriskeihin liittyen.

Toista loukkaavalla käytöksellä on vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia sekä toista loukkaavalle että loukatulle (Repo 2013, 223). Haluamme opinnäytetyömme tuotoksena syntyvän tietopaketin avulla vaikuttaa edistävasti lasten sosiaalisen kompetenssin kehittämiseen ja vaikuttaa ennaltaehkäisevästi vakavien sosiaalisten ongelmien esimerkiksi toista loukkaavan käytöksen syntymiseen ja mahdolliseen syrjäytymisriskiin.

Aloitimme prosessimme tammikuussa 2013 ja aluksi neuvottelimme päiväkodin johtajan kanssa siitä, miten opinnäytetyö toteutettaisiin niin, että se olisi mahdollisimman tarkoituksenomainen ja hyödyllinen päiväkodin henkilökunnalle. Meillä oli halu ja kiinnostus tehdä toiminnallinen opinnäytetyö siten, että siitä hyötyisi mahdollisimman paljon yhteistyöpäiväkotimme ja saisimme myös itse syventää ja osoittaa ammattitaitoamme tehtävän opinnäytetyön avulla.

2.1 Lähtökohtina olevat lait ja sopimus

Teemme opinnäytetyömme julkisen vallan alaiseen päivähoidon ja varhaiskasvatuksen piirissä olevaan päiväkotiympäristöön. Valtiovalta ohjaa työtämme lakien ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen avulla. Ne ovat opinnäytetyöllemme tärkeänä perustana ja taustavaikuttajana.

Päivähoidon kuuluu päivähoitolain mukaisesti mm. edistää lapsen sosiaalista kehitystä ja tunne-elämän kehitystä (Laki lasten päivähoitosta § 2). Tämä on yksi työmme keskeisistä tavoitteista.

Perusopetuslaki (1998, 29§) velvoittaa koulutuksen järjestäjiä laatimaan suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, toista loukkaavalta käytökseltä ja häirinnältä. Esiopetus on osa varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu perusopetuslain piiriin. Myös esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2010, 40) edellyttävät suunnitelman laatimista.

Suomessa varhaiskasvatuksen arvopohja liittyy YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja siihen pohjautuu myös valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Repo 2013, 31). Lasten oikeuksien sopimuksen yhtenä yleisenä periaatteena on syrjimättömyyden periaate. Lapselle pitää sopimuksen mukaisesti suoda edellytykset mm. sosiaalisesti ja moraalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen kunnioittaen lapsen ihmisarvoa. Lasta pitää myös suojella kaikenlaiselta väkivallalta. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 2013, 19. artikla.) Työmme keskeinen lähtökohta on vaikuttaa välillisesti toista loukkaavan käytöksen ehkäisyyn, ja mahdolliseen varhain alkavaan syrjäytymiseen sekä syrjäytymisriskiin.

2.2 Ohjaavat suunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu ohjaamaan valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen toteuttamista sen sisältöön ja laatuun liittyen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden yhdeksi kasvatuspäämääräksi on asetettu toiset huomioon ottavien käyttäytymistapojen ja toimintatapojen vahvistaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 9.) Myös opinnäytetyömme päämääränä on vaikuttaa välillisesti toisia huomioivien käyttäytymistapojen oppimiseen ja edistää oikeanlaisten toimintatapojen syntymistä.

Toista loukkaavan käytöksen ehkäisyä ja siihen puuttumista ei varhaiskasvatuksessa ole toistaiseksi suoraan liitetty lainsäädäntöön eikä valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tästä syystä kuntakohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin on alettu lisätä toista loukkaavan käytöksen ehkäisyn ja siihen puuttumisen velvotteita ja suunnitelmia. (Repo 2013, 28 - 31).

Forssan kaupungin keväällä 2013 laadittu uusi kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma on tehty linjaamaan kaupungissa toteutettavaa varhaiskasvatustoimintaa. Se toimii samalla laatukäsikirjana varhaiskasvatuksessa tehtävässä työssä. Forssan kaupungin varhaiskasvatustoimintaa ohjaa valtakunnallinen ohjausjärjestelmä mm. lainsäädäntö, sivistystoimialan visio Forssa - Suomen lapsiystävällisin kunta vuonna 2017 sekä varhaiskasvatuksen palvelualueen itse omalle työlleen asettamat tavoitteet. Kaupungin sivistystoimi on asettanut toimialalleen palvelulupaukset konkretisointineen määrittelemään vuorovaikutuksen laatua ja toimintaa, jolla toimialan visio saavutetaan. Kaupungin varhaiskasvatuksen toimijat ovat sitoutuneet edistämään palvelulupausten mukaista vuorovaikutusta työssään. (VOX FORSSA 2013.)

Palvelulupauksiin liittyen käsittelemme opinnäytetyössämme turvallisen ilmapiirin luomista ja ylläpitämistä, yhteisöllisyyden edistämistä, moninaisuuden arvostamista sekä sitä, että aikuinen on lapselle hyvänä esimerkkinä. Pedagogisia ratkaisuja otamme huomioon suunnittelemissamme toimintatuokioissa, joissa on mukana lapselle ominaisia toimintamuotoja, kuten leikkiä ja liikkumista.

VOX FORSSAN (2013) mukaan peruselementtejä lapsen hyvinvoinnin tukemiseen ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen ovat mm. lapsen mahdollisuus kuulua ja juurtua yhteisöön, lapsen mahdollisuus vertaissuhteisiin, dialogi, lapselle tuki

tunteiden nimeämiseen ja hallintaan, tavoitteellisuus ja arviointi sekä aikuisen läsnäolo ja uteliaisuus. Näiden elementtien arvostaminen näkyy myös opinnäytetyössämme.

Forssan kaupungin varhaiskasvatuksen toimijat ovat laatineet kaupungille myös kuntakohtaisen suunnitelman toista loukkaavan käytöksen ehkäisemisestä ja puuttumisesta. Toista loukkaavan käytöksen ehkäisyn tavoitteena on opettaa lapsille oikeanlaisia tapoja vertaissuhteissa toimimiseen. Suunnitelmassa ennaltaehkäisevinä työn periaatteina ovat: turvallinen ilmapiiri, sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen edistäminen ja vahvistaminen, leikin ja muun lasten toiminnan ohjaaminen ja havainnointi, tapa- ja moraalikasvatus, lasten itsetunnon vahvistaminen, lasten osallisuus, tasa-arvon edistäminen, toista loukkaavaan käytökseen puuttuminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. Siihen kuuluu myös toista loukkaavan käytöksen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmien laatiminen eri yksiköihin, sekä niiden arviointi ja seuranta. (Toista loukkaavan käytöksen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma 2013.) Myös opinnäytetyössämme toista loukkaavan käytöksen ennaltaehkäisevä näkökulma ja suunnitelman periaatteet on otettu huomioon.

2.3 Opinnäytetyön rajaukset

Aluksi suunnittelimme opinnäytetyömme aiheeksi päiväkotilasten sosiaalisten taitojen edistämistä liittyen toista loukkaavan käytöksen ehkäisyyn. Tutustuessamme saatavilla oleviin teorialähteisiin havaitsimme, että meillä on syytä tarkastella aihetta laajemmin. Huomasimme sosiaalisten taitojen olevan yksi osatekijä liittyen yläkäsitteeseen sosiaalinen kompetenssi. Koimme tällöin aiheelliseksi käsitellä koko sosiaalisen kompetenssin merkitystä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyen. Siitä syystä päätimme, että teemme rajaukset opinnäytetyömme toteutustapoihin, jotta siitä ei paisuisi liian suurta resursseihimme nähden. Aiheen rajausta ja opinnäytetyön toteutustapaa pohdimme yhdessä yhteistyöpäiväkodin johtajan kanssa, jotta valmis työ vastaisi mahdollisimman hyvin tilaajatahon tarpeita.

Näkemyksemme mukaan tietoa päiväkotilasten sosiaalisten taitojen edistämiseksi on paljon, mutta se on hajallaan eri tutkimuksissa ja alan tietokirjallisuudessa. Koska olemme molemmat työskennelleet päivähoidon sektorilla pitkään, koimme ettei vastaavanlaista tietopakettia ollut saatavilla. Uskoimme sellaisen olevan tar-

peellinen työväline paitsi itsellemme työskennellessämme päiväkodissa, kuin myös yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalle. Työelämän yhteyshenkilömme päiväkodin johtajan mukaan, samoin kuin omasta mielestämme, suunnittelemamme tietopaketti on jatkossa tärkeä työväline päiväkodissa. Tarkastelemme aihetta päiväkodin näkökulmasta väheksymättä kuitenkaan perheen osuutta lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittämisessä.

Käsitlemme sosiaalista kompetenssia kokonaisuutena aiheen laajuuden takia. Jokaisesta osa-alueesta saisi oman opinnäytetyön aiheen. Eri osa-alueita emme käsittele kovin laajasti rajauksen takia.

Tutkimuksellisten haastattelujen kohderyhmäksi valitsimme päiväkodin lastentarhanopettajat, koska haastattelujen tekeminen koko päiväkodin henkilökunnalle olisi vaatinut liikaa resursseja. Meitä kiinnostivat erityisesti lastentarhanopettajien näkemykset asiasta, koska olemme itse hankkimassa lastentarhanopettajan kelpoisuutta.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalle tietopaketti päiväkotilasten sosiaalisen kompetenssin edistämisestä. Tietopaketin tarkoituksena on toimia työkaluna ja tukena henkilökunnalle heidän työssään antaen välineitä ja vinkkejä siitä, millä tavoilla lasten sosiaalista kompetenssia voidaan edistää, kuin myös heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan sekä tervettä kasvuaan ja kehitystään. Tarkoituksena on, että päiväkodin työntekijät voivat poimia tietopaketista itselleen tarpeelliseksi katsomiaan työkaluja lasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi.

Opinnäytetyömme tavoitteena on myös syventää, kehittää ja osoittaa omaa ammattitaitoamme ja osaamistamme meille tärkeällä aihealueella. Lasten sosiaalisen kompetenssin edistämisen katsomme yhdeksi lastentarhanopettajan tärkeimmäksi työtehtäväksi. Omalta osallamme haluamme olla mukana ennaltaehkäisevässä työssä mahdollisille varhain alkaville vakaville sosiaalisille ongelmille ja syrjäytymiselle.

Tekemällämme tietopaketilla katsomme olevan merkitystä päiväkodin toimintakausille myös jatkossa, koska sosiaalisen kompetenssin edistäminen ei tapahdu lyhyessä ajassa, vaan se on pitkäkestoista ja -jänteistä työtä päiväkodin lapsiryhmissä.

4 SOSIAALINEN KOMPETENSSI

Teoreettisena viitekehyksenä työnllemme toimii sosiaalisen kompetenssin käsite sisältäen usean osa-alueen, jotka yhdessä vaikuttavat lapsen sosiaaliseen kehittymiseen ja hyvinvointiin. Sosiaalisen kompetenssin käsitteen synonyyminä käytetään myös termiä sosiaalinen pätevyys, mikä avaa hieman selvemmin käsitteen sisältöä (Salmivalli 2005, 71). Opinnäytetyön tässä osuudessa käytämme termiä sosiaalinen kompetenssi.

Sosiaalisen kompetenssin edistäminen on tärkeä keino ehkäistä vakavia sosiaalisia ongelmia kuten toista loukkaavaa käytöstä (Repo 2013, 119). Olemme perehtyneet tähän käsitteeseen laajasti pyrkien ymmärtämään sosiaalisen kompetenssin kokonaisvaltaisuutta ja vieden teoreettista tietoa käytännössä toteutettavaksi tuottamalla tietopakettilla sosiaalisen kompetenssin edistämisestä.

4.1 Sosiaalinen kompetenssi käsitteenä

Sosiaalinen kompetenssi on yläkäsite usealle osa-alueelle. Lapsi tarvitsee sosiaalista kompetenssia saadakseen myönteisiä kokemuksia vertais- ja ystävyys-suhteissa, ja pystyäkseen toimimaan niissä myönteisellä tavalla pitäen silti mahdollisuuksien mukaan kiinni omista tavoitteistaan. Lapsen sosiaalinen kompetenssi muodostuu Poikkeuksen (1995, 127) mukaan seuraavista osatekijöistä: sosiaaliset taidot, sosiokognitiiviset taidot, negatiivisen käyttäytymisen puuttuminen, positiiviset toverisuhteet, minäkuva, motivaatio ja odotukset. Seuraavissa kappaleissa käymme läpi lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitystä ja sen osa-alueita ja avaamme käsitteiden merkitystä.

4.2 Sosiaalisen pätevyyden kehitys

Perusedellytykset lapsen sosiaaliselle kehitykselle luodaan jo ennen kuin lapselle on muodostunut sosiaalisia suhteita. Vuorovaikutus alkaa niistä vaiheista, jolloin vauva kohdistaa katseensa häntä hoitavaan. Varhaisen kiintymyssuhteen laadulla on merkitystä lapsen myöhempiin kiintymyssuhteisiin. Merkittävä tekijä lapsen sosiaaliselle kehitykselle on myös perusturva. Varhainen perusturva toimii perustana lapsen myöhemmälle itsetunnon kehittymiselle. Hyvä itsetunto on edellytys

sille, että ihminen pystyy huomioimaan, arvostamaan ja kunnioittamaan myös muita ihmisiä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 153 - 158.)

Ihmisen sosiaalinen kehitys nähdään koko elämänpituisena prosessina, joka etenee syntymästä ja varhaislapsuuden nopeista kehitysvaiheista jatkuen vanhuuteen asti. Sosiaalisen kompetenssin kehitykseen vaikuttaa ihmistä ympäröivä sosiaalinen ympäristö: perhe ja perherakenteet, yhteisön arvot ja asenteet sekä yhteiskunnan poliittiset ja taloudelliset rakenteet. Yhteiskunta tukee perheitä ja lapsia tarjoamalla esimerkiksi päivähoitoa, koulutusta, sosiaalisia palveluja. Kun perhe voi hyvin, sillä on voimavaroja huolehtia lapsen perustarpeista. Perusedellytys lapsen sosiaalisen kompetenssin suotuisalle kehitykselle on vanhempien tarjoama turvallinen kiintymyssuhde, joka on vahva, kestävä, rakastava ja huolehtiva sidos lapsen ja vanhempien välillä. Oma perhe antaa lapselle ensimmäisen kontaktin yhteiskunnan kulttuurisiin arvoihin. (Laine 2005, 125.)

4.3 Persoonallisuuden kehittyminen ja temperamentti

Perheen lisäksi lapsen persoonallisuuden kehitykseen vaikuttavat vahvasti myös monet tekijät esimerkiksi koulu, elämäkokemukset ja tärkeät tapahtumat. Lapsen kasvaessa kontaktit yhteisöön laajenevat ja hän saa uusia kontakteja sosiaaliseen maailmaansa. Lapsen temperamentti suuntaa lapsen käyttäytymistapaa ja sosiaalisen pätevyuden kehitystä. Ihmisen persoonallisuuspiirteet voivat muuttua iän mukana. Tämä merkitsee, että lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitystä voidaan ja pitää ohjata ja tukea. (Laine 2005, 125 - 126.) Salmivalli (2005, 79) toteaa, että sosiaaliseen käyttäytymiseen vaikuttavat henkilön ominaisuuksien lisäksi konteksti. Yksilön käyttäytymisellä on kuitenkin suuri merkitys sosiaalisten taitojen kehitymisessä.

4.4 Sosiaaliset taidot

Lapsen sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan käyttäytymistä, joka vuorovaikutuksellisessa konkreettisessa tilanteessa johtaa positiivisiin sosiaalisiin seurauksiin, esimerkiksi leikkiin pääsemiseen. Näihin taitoihin kuuluvat mm. kyky yhteistoimintaan ja toimivaan kommunikaatioon, empaattisuus, assertiivisuus eli jämäkkyys ja tunteiden sovelias ilmaisu. (Poikkeus 2008, 126.)

Sosiaaliset taidot tarkoittavat ihmisen taitoa selviytyä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja kykyä tulla toimeen muiden kanssa. Sosiaaliset taidot kehittyvät lapselle kokemuksen ja kasvatuksen kautta. Kasvattajan tehtävänä on olla mallina lapselle, ja kertoa sekä opettaa lapselle hyvät käyttäytymistavat. Sosiaaliset taidot voidaan opettaa minkä tahansa temperamentin omaavalle lapselle. Sosiaalisuudella taas tarkoitetaan kiinnostusta ja halua muiden ihmisten seuraan. Vaikka ihminen olisi sosiaalinen, niin se ei tarkoita sitä, että hänellä olisi vastaavasti myös sosiaalisia taitoja. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17 - 18.)

Kauppilan (2006, 133) mukaan sosiaalisten taitojen puute voi johtaa lapsen syrjäytymiseen, eikä hänen mukaansa lapsi opi sosiaalisia taitoja ilman opettamista. Kasvattajan tehtävänä on ohjata yksilöitä toimimaan yhdessä, mutta myös tuettava jokaisen omaa kehitystä (Raina & Haapaniemi 2005, 5). Lapsen persoonallisuudella ja sosiaalisilla taidoilla on merkitystä siihen, kuinka hän pystyy tekemään aloitteita sosiaalisten suhteiden solmimiseen (Pulkkinen 2002, 47).

Vanhemmat pitävät päivähoitoa lapsen sosiaalisuuden kehittäjänä ja lapsen yksilöllisyyden toteuttajana. Vanhemmat tulkitsevat lapsen sosiaalisuuden kehittymisen tarkoittavan lapsen ryhmätaitojen kehittymistä ja yhteistoimintaa muiden lasten kanssa. (Alasuutari 2004, 70.)

4.5 Sosiokognitiiviset taidot

Sosiokognitiivisiksi taidoiksi luokitellaan kykyä tehdä tarkkoja havaintoja toisen tunteista, ajatuksista ja aikomuksista sekä kykyä ennakoida ja arvioida omaa käyttäytymistä ja sen sosiaalisia seurauksia. Jos taidoissa on puutteita, lapsi voi kokea muiden toiminnan uhaksi itselleen pyrkien välttämään ennakoita torjutuksi tulevista. Lapsi voi myös tulkita neutraalitkin tilanteet väärin ja pyrkiä käyttämään voittamiseen rajuja keinoja. (Poikkeus 2008, 127.) Havainto- ja tulkintataitoihin vaikuttavat lapsen aiempiin kokemuksiin perustuvat muistiin tallentuneet mielikuvat tapahtumista (Salmivalli 2005, 88).

4.6 Negatiivisen käyttäytymisen puuttuminen

Sosiaalinen kompetenssi muodostuu monesta taidosta, ja siihen vaikuttavat useat tekijät, joita käymme läpi oheisessa tietoperustassamme. Negatiivisen käyttäyty-

misen puuttuminen viittaa lapsen sosiaalisen kompetenssin positiiviseen kehitykseen.

Yleisin lasten vertaissuhteissa esiintyvä ongelma on aggressiivisuus muita lapsia kohtaan. Se on ongelma sekä aggressiivisuutta osoittavalle lapselle että hänen aggressiivisuutensa kohteelle, ja aiheuttaa vahinkoa ja turvattomuutta myös ympäristöön. Aggressiivisuus voidaan jaotella proaktiiviseen ja reaktiiviseen aggressiivisuuteen. (Salmivalli 2005, 59.)

Reaktiivisella aggressiivisuudella tarkoitetaan nopeasti räjähtävää ja ilman kontrollia esiintyvää aggressiivisuutta, johon liittyy vihan ja suuttumuksen tunteita. Kyseessä voi olla lapsen reaktio todelliseen tai kuviteltuun uhkatilanteeseen. Reaktiivista aggressiivisuutta voidaan torjua luomalla lapsen kanssa turvallinen ihmissuhde, vähentämällä uhkaavia tilanteita lapsen elämässä, harjaannuttamalla tunteiden säätelyä ja opettelemalla tilannevihjeiden tulkitsemista ja tilannetulkintojen tekemistä. (Salmivalli 2005, 68.)

Proaktiivisella aggressiivisuudella tarkoitetaan käyttäytymistä, joka ilmenee aggression välineellisenä käyttönä. Lapsi käyttää negatiivisia keinoja saavuttaakseen jotain itselleen tärkeää. Tähän ei välttämättä liity suuttumusta tai aggressiivista tilaa aggression kohteen olevaa henkilöä kohtaan. Proaktiivisen aggressiivisuuden vähentämisessä on tärkeää aggressiivisen käyttäytymisen sanktiointi, hyvien toimintatapojen palkitseminen, toisenlaisten toimintatapojen opettelu omien tavoitteiden saavuttamiseksi, aggressiivisten mallien vähentäminen lapsen ympäristössä ja sen seuraaminen minkälaisien tovereiden kanssa lapsi on tekemisissä. (Salmivalli 2005, 68.)

Aggressiivisuuden eri muodot esiintyvät usein yhdessä, vaikka ovatkin käsitteellisesti eri ilmiöitä. Proaktiivisesti käyttäytyvällä lapsella on riski joutua toista loukkaavaan asemaan ja reaktiivisesti käyttäytyvällä lapsella on riski joutua loukatuksi. (Salmivalli 2005, 68.) Keltikangas-Järvisen (2010, 166 - 167) mukaan lapsen on luontevaa käyttää aggressiivisuutta, jos hänet jätetään selviytymään sosiaalisissa tilanteissa itsekseen. Lasta täytyy ohjata oikeissa tilanteissa ja opettaa hänelle sosiaalisia taitoja, jotta hänen vuorovaikutustaitonsa kehittyvät.

4.7 Negatiivisen kehän vaikutus sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen

Epäonnistunutta vuorovaikutusprosessia voidaan kuvata negatiivisen kehän avulla. Negatiiviseen kehään joutuminen kuvaa torjutun lapsen vaikeaa tilannetta ja aikuisen välttämätöntä väliintuloa tuen antamiseksi. Prosessi saa usein alkunsa turvattomasta ryhmästä, jossa on turvaton ilmapiiri ja lasten välille syntyy helpommin torjuntaa toisia kohtaan. Torjutuksi tuleminen estää kokemuksen hyväksytystä kanssakäymisestä muiden kanssa ja aiheuttaa lapsessa ahdistusta, yksinäisyyttä ja tyytymättömyyttä. Epäsuosiossa oleminen heikentää lapsen vuorovaikutuksen laatua muiden kanssa siten, että positiiviset vuorovaikutuskokemukset jäävät niukoiksi, jolloin hänellä ei ole mahdollisuutta harjoitella sosiaalista pätevyyttä muiden kanssa. Tästä johtuen taidot eivät pääse kehittymään, lapsen itsearvostus heikentyy ja toisiin lapsiin liittyvät kielteiset odotukset lisääntyvät. Torjunnan ja toista loukkaavan käytöksen ehkäisemiseksi aikuisen pitää kiinnittää huomiota ryhmän turvallisuuteen, yksittäisen lapsen asemaan ryhmässä ja yhteenkuuluvuuden lisäämiseen. (Repo 2013, 125 - 127.)

4.8 Positiiviset kaverisuhteet

Ystävyysuhteilla ja vertaisryhmällä on merkittävä rooli lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Niiden tarjoamat vuorovaikutussuhteet muodostavat sen ympäristön, jossa perustaitoja harjoitellaan ja ne pääsevät kehittymään. Pelkkä vertaisryhmän olemassaolo ei takaa myönteistä kehitystä, vaan kehitykseen vaikuttavat vertaisryhmän ominaisuudet ja laatu. Lapsen suotuisaa sosiaalista kehitystä tukee, jos hän on vertaisryhmässään pidetty ja hyväksytty. Hyvät kaverisuhteet edistävät lapsen sosiaalisen pätevyyden kehitystä. Kun lapsella on suotuisat kokemukset vertaisryhmästään, helpottaa se myös sopeutumista kouluun. Ne myös vahvistavat hänen oppimismotivaatiotaan ja edistävät myönteisiä kouluasenteita. Ilman kokemuksia kaverisuhteista on lapsen vaikea oppia solmimaan ja ylläpitämään läheisiä suhteita muihin ihmisiin. Pitkään jatkuvat ongelmat vertaisryhmässä merkitsevät fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista toveriryhmän ulkopuolelle ajautumista, joka lisää syrjäytymisriskiä, tai voi aiheuttaa syrjäytymiskierteeseen joutumista. Syrjäytymisellä tarkoitetaan pitkää prosessia, jossa sosiaaliset ongelmat aiheuttavat ajautumista muista erilleen. (Laine 2005, 206 - 208). Myös Repo (2013, 118) korostaa hyvän kaverisuhteen merkitystä lapsen sosiaalisen kompetenssin myönteis-

selle kehittymiselle. Laadullisesti hyvä kaverisuhde vahvistaa lapsen emotionaalista hyvinvointia, kuten myös lisää lapsen itsearvostusta.

Lasten vertaissuhteilla on suuri merkitys lapsen sosiaalisessa, kuten myös kognitiivisessa kehityksessä. Hylkääminen, syrjäytyminen ja uhriksi joutuminen ovat haitallisia heidän kehitykselleen. Suosiolla, ryhmään kuulumisella ja yhteistyösuhteilla on taas moninkertaisia positiivisia vaikutuksia. Lasten ymmärrys itsestä ja muista vuorovaikutuksessa muiden kanssa vaikuttaa heidän leikkeihinsä vertaisten kanssa, vertaisryhmään liittymisessä ja siinä kuinka he ratkaisevat ongelmallisia tilanteita. (Cillessen & Bellmore 2011, 393 - 401.)

4.9 Minäkuva, motivaatio ja odotukset

Ihmisen minäkuvalla tarkoitetaan ihmisen asennetta itseensä. Se pitää sisällään ihmisen ajatuksen itsestä menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden havaintojen kanssa liitettynä arvoihin, asenteisiin, ihanteisiin ja tunteisiin. Minäkuvaan kuuluu useita eri osa-alueita, jotka kertovat minkälaisena ihminen pitää itseään eri ulottuvuuksissa. Niihin liittyvät ihmisen käsitys suorituskyvystään, käsitys sosiaalisissa suhteissa toimimisesta, käsitys luonteenpiirteistä ja tunteista sekä käsitykset ulkoisista ja fyysisistä ominaisuuksista. (Laine 2005, 21 - 24.)

Sosiaaliseen pätevyteen vaikuttaa myös se, millainen motivaatio lapsella on kaverisuhteiden luomiseen; mitä hän tavoittelee ja mitä pitää tärkeänä sosiaalisissa suhteissa. Tällä on merkitystä mm. ystävyys-suhteiden laatuun. (Salmivalli 2005, 113). Toiset lapset voivat tavoitella läheisyyttä enemmän, kun taas toisille tärkeämpää on valta, vaikuttaminen ja näkyvyys. Sekä tytöille että pojille ovat lähestymistavoitteet tärkeämpiä kuin vaikuttamistavoitteet. Kuitenkin tytöillä on havaittu läheisyystavoitteita keskimääräisesti enemmän kuin pojilla ja vastaavasti pojilla on hieman enemmän vaikuttamistavoitteita. (Salmivalli 2005, 117.)

Lapsen myönteinen käsitys toisista liittyy hänen läheisyystavoitteisiinsa ja vastaavasti myönteinen käsitys itsestä liittyy vaikuttamistavoitteisiin. Läheisyystavoite tarkoittaa halua luoda ja ylläpitää myönteisiä suhteita muihin. Vaikuttamistavoite ilmenee haluna itsensä ilmaisemiseen ja kuulluksi tulemiseen sekä haluna muiden vaikuttamiseen. Tavoitteet sosiaalisille suhteille eivät ole pysyviä, vaan niihin liittyy kulloinenkin sosiaalinen tilanne ja se keiden kanssa ollaan tekemisissä. Jot-

kut henkilöt saavat aikaan myönteisen minäkuvan aktivoitumisen, kun taas toiset koetaan vihamielisiksi ja heidän kanssaan syntyy läheisyystavoitteita hyvin vähän. (Salmivalli 2005, 125.)

5 LAPSEN SOSIAALISEN KOMPETENSSIN EDISTÄMINEN

Lapsi ei opi omin voimin tarvittavia taitoja, vaan aikuisen tehtävänä on ohjata ja opettaa niitä. Aikuisen läsnäololla ja ohjauksella on vahva rooli lasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi. Sosiaalisia taitoja harjaannuttavat ohjelmat tukevat lasta hyvin sosiaalisten taitojen ja tunneilmaisun harjoittelussa. Ne eivät yksin riitä, vaan lapsi tarvitsee sensitiivistä aikuista saatavilleen ja tuekseen oikeisiin tilanteisiin. (Repo 2013, 119.)

Keskeistä toista loukkaavan käytöksen ehkäisylle on lapsen ja aikuisen välille muodostuva lämmin ja kunnioittava suhde, jota aikuinen kannattelee. Sensitiivinen aikuinen havaitsee lasten viestejä ja aloitteita ja vastaa niihin lapsen tarpeita tyydyttävästi. Lapsi tarvitsee runsaasti myönteisiä kokemuksia kanssakäymisestä muiden kanssa ja kokemuksia siitä, että aikuiseen voi luottaa. (Repo 2013, 99.)

5.1 Aikuisen rooli lapsiryhmän ohjauksessa

Lapsi ei opi sosiaalisia taitoja yrityksen ja erehdyksen kautta lasten keskinäisessä kanssakäymisessä, vaan tarvitsee harjoitteluun aikuisen ohjausta. Ilman aikuisen ohjausta lasten kesken tapahtuvassa vuorovaikutuksessa astuvat voimaan sellaiset selviytymisen ja pärjäämisen keinot, joissa vahvin voittaa ja häviöoppi syrjäytyneen roolin jo ensi metreillä. Lastentarhanopettajan tärkeimpiä tehtäviä on sosiaalisten taitojen opettaminen lapsille. Tämä ei tarkoita jatkuvaa perässäkulkemista ja puuttumista jokaiseen sanaharkkaan lasten välillä, vaan se tarkoittaa sitä, että lapsia ei jätetä yksin ratkaisemaan ongelmia. Ongelmat ratkotaan siten, että aikuinen valvoo ja ohjaa tilanteita oikeaan suuntaan ja ottaa lapset mukaan ongelmanratkaisuihin. (Keltikangas-Järvinen 2010, 167 - 168.)

Myös Repo (2013, 130) painottaa, että lasten keskinäiset riitatilanteet ratkotaan yhdessä aikuisen kanssa, koska lapset tarvitsevat riitojen selvittämiseen ja ratkaisujen harjoitteluun aikuisen apua. Ongelmatilanteen ratkaisemiseksi tarvitaan kompromissitaitoja, oman mielipiteen esilletuomisen taitoa ja muiden mielipiteiden kuuntelemista.

5.2 Turvallisen ryhmän merkitys

Turvallinen ilmapiiri on ratkaisevaa toista loukkaavan käytöksen ehkäisemisessä ryhmässä. Turvallisessa ryhmässä lapset voivat luottaa siihen, että aikuinen kantaa vastuun ryhmästä ja sen toiminnasta. Turvallisessa ryhmässä huolehditaan ryhmän jäsenten hyvinvoinnista ja välitetään toisista. Lasten pitää voida tuntea, että heitä arvostetaan ja heillä pitää olla luottamus siihen, että aikuinen on läsnä ja auttaa tarvittaessa. Jos valta ryhmässä liukuu lapsille, se tuo turvattomuutta, ja tällöin pääsee syntymään kiusaamista ja muuta loukkaavaa käytöstä muita kohtaan. Aikuisen tehtävä on määritellä millainen käyttäytyminen on sopivaa ja millainen ei. Jos ryhmän aikuisten kesken on huono ilmapiiri, se vaikuttaa myös lasten turvallisuuteen ryhmässä. Sen vuoksi on hyvä työskennellä myös aikuisten hyvän työilmapiirin hyväksi. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 23.)

5.3 Me-hengen luominen ryhmään

Ryhmän turvallisuutta voidaan lisätä luomalla ryhmään me-henkeä. Ryhmän vahva me-henki mahdollistaa kaikille osallisuuden kokemisen. Aikuisen tehtävä on kehittää sellaisia käytäntöjä, jotka antavat lapsille mahdollisuuden ilmaista näkemyksiä ja tulla kuulluksi. Lasten pitää saada osallistua itseään koskevien asioiden päättämiseen yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa kehitystasoaan vastaavasti. Osallisuutta voidaan mahdollistaa myös tarjoamalla lapsille vaihtoehtoja. Me-henkeä voidaan lisätä esimerkiksi luomalla ryhmään iloinen ilmapiiri ja käyttämällä huumoria. Me-henkeä voidaan vahvistaa myös käyttämällä ryhmän ja sen jäsenten vahvuuksia hyväksi. Me-henki vahvistuu myös, jos ryhmällä on runsaasti mielekästä ja innostavaa tekemistä. (Repo 2013, 122 - 124.)

Lasten välisten sosiaalisten taitojen edistämiseksi ja vahvistamiseksi on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota lasten välisen tasa-arvon toteutumiseen ja yhteenkuuluvuuden lisäämiseen. Kun ryhmässä saadaan aikaan hyvä ryhmähenki, ehkäisee se lapsen syrjäytymistä ryhmässä. Hyvä ryhmähenki vaikuttaa lasten välisiin suhteisiin positiivisesti. Ryhmän sosiaalista rakennetta voidaan parantaa vaikuttamalla ryhmän ilmapiiriin ja yhteishengen muodostumiseen. Kasvattaja voi vaikuttaa siihen, miten suhtaudutaan lapsiin, jotka ovat vaarassa syrjäytyä lapsiryhmästä ohjaamalla lapsia tasa-arvoiseen käyttäytymiseen ja huolehtimalla siitä, ettei ketään jätetä ryhmän ulkopuolelle. (Aho & Laine 1997, 223.)

5.4 Lasten ystävyysuhteiden edistäminen

Lapsilla on usein vaikeuksia ryhmään liittymisessä tai menemisessä mukaan keskusteluihin. Toiset lapset ovat ujoja ja pelkäävät aloittaa puhumista ja ovat arkoja liittymään muiden toimintaan. Toiset lapset ovat yli-innokkaita ja ryntäävät toisten leikkeihin lupaa pyytämättä. Ryhmään liittymistä voidaan opettaa lapselle esimerkiksi roolileikkiharjoitusten avulla. Harjoituksissa lapsille opetetaan, miten kuuluu toimia päästäkseen toisten leikkeihin mukaan. Tarvittavat taidot ovat toisten leikkien tarkkailu ensin sivusta ja jonkin positiivisen kommentin sanominen toisista tai toisten leikistä ja luvan pyytäminen leikkiin pääsemiseksi. Taitojen opettamiseen voidaan käyttää nukkeja, käsinukkeja ja pehmoleluja. Lapset otetaan mukaan taitojen opetteluun aktiivisena oppijana. Roolileikkien avulla voidaan pyytää lapsia kiinnittämään huomiota esimerkiksi tavaroiden jakamiseen, ehdotusten tekemiseen, odottamiseen, luvan pyytämiseen, vuoron vaihtamiseen, toisten auttamiseen, kohteliaisuuden sanomiseen, samaa mieltä olemiseen, avun pyytämiseen ja kiittämiseen. Lapsille voi tehdä kysymyksiä erilaisiin tilanteisiin liittyen, päämääränä on ongelmatilanteiden ratkaiseminen yhdessä. (Webster-Stratton 2011, 223 - 228.)

Lapsi, jolle opetetaan pienestä pitäen suhtautumista toisiin kanssakävijöihin lähtökohtaisesti myönteisesti, kohtaa koko maailman rikkaampana ja hän saa itselleen paremmat mahdollisuudet toisten kohtaamiseen kuin lapsi, joka on oppinut kohtaamaan toiset kielteisesti. Myönteinen lähtökohta suhtautumisessa toiseen on kiinnostunut ja kunnioittava. Negatiivista suhtautumista on se, että toisiin suhtaudutaan uhkina vähätellen heidän ajatuksiaan ja torjuen heidän tekemisiään. Lapsi kannattaa opettaa kanssakäymiseen laajasti ja eri tavoin erilaisten ja eri-ikäisten kanssa. Sujuvien suhteiden eteen tulee tehdä aktiivista työtä, vaikka lasten kemiat eivät kohtaisikaan. Tämä ei sulje pois olemassa olevien ystävyysuhteiden vaalimista, jolla on myös tärkeä merkitys lapselle. (Repo 2013, 129.)

5.5 Aikuisen tuki lasten leikeissä

Leikeissään lapsilla on mahdollisuus harjoitella monipuolisesti erilaisia sosiaalisia taitoja sosiaalisen pätevyyden edistämiseksi. Aikuisen rooli vapaissa leikeissä on tärkeä, koska toista loukkaavat tilanteet tapahtuvat usein juuri vapaissa leikkitalanteissa. Alle kouluikäisen ajattelumaailma on vielä varsin minäkeskeinen ja lapsi

ratkoo asioita usein vain itselleen sopivalla tavalla huomioimatta muita. Aikuisen ohjauksessa lapsi oppii leikeissään tekemään kompromisseja, ottamaan huomioon muiden näkemyksiä ja tuomaan oikealla tavalla esiin myös omia näkemyksiään. Kun aikuinen on läsnä lasten leikeissä, hän pääsee ohjaten puuttumaan mahdollisiin konflikteihin välittömästi ja lasten leikki pääsee jatkumaan. Aikuinen voi läsnäolollaan ja leikin kannattelulla ehkäistä lasten vallankäytön esiintymistä ja se vaikuttaa ehkäisevästi myös toista loukkaavaan käytökseen. Lasten leikit rikastuvat, kun aikuinen vie leikkiä eteenpäin tarjoamalla sellaisia mahdollisuuksia, mihin lasten käsitteistö ei ylety. Aikuinen voi tarjota lapselle leikkiin rakennusaineita ajatteluun ja oppimiseen. Aikuisen osallistuminen leikkiin voi olla myös vaihtoehtojen antamista ja heittäytymistä leikkiin mukaan keksimällä erilaisia elementtejä leikin viemiseksi eteenpäin. (Repo 2013, 180 - 183.)

Lasten leikkien havainnointi on hyvä keino saada tietoa lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja sen laadusta, vallankäytöstä, ryhmädynamiikasta sekä mahdolliseen toista loukkaavaan käytökseen liittyvistä seikoista. Tavoitteellinen havainnointi tarkoittaa sitä, että huomio kiinnitetään tiettyihin seikkoihin ja havainnot kirjataan systemaattisesti. Havainnoijan on hyvä tietää ennalta mitä tietoa hän haluaa kerätä, ja tällöin kaikkea lasten leikistä ei kannata kirjata ylös. Havainnoitava seikka voi olla esimerkiksi roolien jakaminen leikeissä tai se, onko lasten vuorovaikutuksen laatu lähinnä negatiivista vai positiivista. (Repo 2013, 185 - 186.)

5.6 Positiivisen kannustuksen merkitys

Merkityksellistä lapsen oppimistaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittämiseksi on aikuisen johdonmukainen kannustus ja positiivinen palaute. Negatiivisesta käyttäytymisestä saatu palaute voi vahvistaa negatiivista käyttäytymistä ja johtaa uusiin ongelmiin. Jokaiselle lapselle pitää antaa myönteistä huomiota jossain vaiheessa niin, ettei lapsille synny epäoikeudenmukaisuuden tunnetta. (Webster-Stratton 2011, 63 - 64.)

Yhteisissä piirihetkissä lapsia voidaan pyytää kertomaan toisistaan jotain positiivista ja pyytää heitä huomioimaan hetkiä, jolloin joku on ollut ystävällinen ja huomaavainen. Näin pystytään luomaan ilmapiiri, jossa lapset oppivat että heillä on yksilöllisiä eroja sosiaalisissa taidoissaan. He oppivat antamaan toisilleen kun-

nioitusta, joka edistää yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä ystävyysuhteiden luomista. (Webster-Stratton 2011, 242.)

Lapsen käyttäytymisen ei tarvitse olla täydellistä ansaitakseen aikuisen huomiota tai positiivista palautetta. Lapsi tarvitsee kannustusta ja kehua jokaisella pienelläkin askeleella kohti päämäärää. Matkan varrella annettu positiivinen palaute lisää lapsen oppimismotivaatiota. (Webster-Stratton 2011, 78.)

5.7 Toimintatapoja tarvittavien taitojen edistämiseksi

Kuten aiemmin on jo todettu, on aikuisen tärkeänä tehtävänä opettaa lapselle tarvittavia taitoja, jotta lapsen sosiaalisen kompetenssi kehittyy myönteiseen suuntaan. Seuraavassa on koottu toimintatapoja käytettäväksi lapsiryhmässä.

Esimerkiksi roolileikkien avulla voidaan auttaa lapsia pohtimaan miten päästä mukaan leikkeihin ja muihin toimintoihin. Roolileikit ja keskustelut auttavat lapsia myös ymmärtämään toisten tuntemuksia eri tilanteissa. Nukketeatteri ja käsinuket toimivat oivallisena apuna käsiteltäessä sosiaalisia ongelmatilanteita. Lasta voi myös opettaa puhumaan minä-viestinnän keinoin, esimerkiksi: ”minä haluan” ja ”minusta tuntuu”, jolloin kommunikointi toisen kanssa on helpompaa. On myös hyvä oppia sanomaan toisesta myönteisiä asioita. Lasten kanssa voi harjoitella erilaisia ryhmätyöskentelymuotoja yhteistoiminnallisten tehtävien tai projektien avulla. Näin heillä on mahdollisuus harjoitella omien mielipiteiden ilmaisemista ja toisten mielipiteiden kuuntelemista sekä kompromissien tekemistä. Lapsia pitää palkita positiivisesta käyttäytymisestä. Lapsille on hyvä kertoa selvästi, mitä heiltä odotetaan. Käyttäytymisen tavoitteet voidaan jakaa osatavoitteisiin ja lasta voidaan palkita pienestäkin edistymisestä. Aikuisen on syytä välttää vertailemasta lapsia toisiinsa ja huomio tulee kiinnittää lasten vahvuuksiin ja parantuneisiin taitoihin. (Laine 2005, 134 - 136.)

Liikunnalliset leikit ja toiminta ovat tarkoitukseltaan sopivia sosiaalisten taitojen oppimiseen lapsiryhmässä. Niihin sisältyy monia sellaisia tilanteita, joissa lapsi voi harjoitella aikuisen ohjauksella esimerkiksi konfliktien selvittämistä, pelisääntöjen omaksumista ja niiden hyväksymistä, erilaisten roolien omaksumista, turhautumisen sietokykyä, yhteistyökykyä ja suvaitsevaisuutta ja toisten huomioon-

ottamista. Näitä taitoja opitaan pienin askelin pitkällä aikavälillä. (Zimmer 2001, 28 - 29.)

5.8 Keinoja tunteiden hallinnan edistämiseen

Lasten aggressiivinen käytös ja puutteelliset tunteiden säätelykeinot ovat todennäköisiä syitä ystävyyssuhteiden luomisen ja ongelmaratkaisutaitojen kehittymisen estymiseen. Tunnereaktioiden säätely on opittavissa oleva taito, vaikka lasten luonteen temperamenttipiirteiden eroilla onkin vaikutusta asioiden oppimiseen. Lasten hermo- ja itsesäätelyjärjestelmät kehittyvät eri tahtiin. Perheen erilaisilla tavoilla keskustella tunteista on merkitystä lapsen tunteiden hallintaan ja tunteiden ymmärtämiseen. (Webster-Stratton 2011, 246 - 248.)

Selkeät johdonmukaiset säännöt ja ennaltasovitut rutiinit auttavat lapsia ymmärtämään, mitä heiltä odotetaan ja se luo heille turvallisuutta. Kaikkien tunteet ja kaikenlaiset tunteet pitää sallia, mutta lapsia pitää ohjata siihen, että ketään ei saa vahingoittaa. Keskusteluiden apuna voidaan käyttää erilaisia ilmekortteja ja tilannekuvia. Suuttumusta voi opettaa ilmaisemaan kielellisesti esimerkiksi: ”Nyt olen tosi vihainen” -lauseella. Kun lapset oppivat puhumaan tunteistaan, antaa se heille paremmat edellytykset hallita niitä. Samalla he oppivat ilmaisemaan huoliaan ja kiintymystään. Lasten tunteita pitää ymmärtää, mutta niitä ei pidä ohjailta. Lapsille voidaan opettaa myös erilaisia rauhoittumiskeinoja tunteista puhumisen lisäksi. Tapahtuneisiin tilanteisiin liittyvistä tunteista kannattaa keskustella lasten kanssa ongelmatilanteiden jälkeen. (Webster-Stratton 2011, 248 - 270.)

6 VALMIIT OHJELMAT SOSIAALISEN KOMPETENSSIN OSA- ALUEIDEN EDISTÄMISEEN

Askeleittain on opetusohjelma, joka on kehitetty tukemaan lasten sosiaalista kehitystä ja tunnetaitoja 4 - 12-vuotiaille lapsille. Ohjelmassa käytetään mallintamista rakentavien ja toimivien vuorovaikutustaitojen opettamiseen. Ohjelmassa harjoitellaan empatiaa, ongelmanratkaisua ja tunteiden säätelyä. Ohjelma on maksullinen ja siihen järjestetään koulutusta. (Askeleittain 2010.)

Muksuoppi on kehitetty leikki-ikäisten päivähoitossa olevien lasten ongelmien ratkointaan. Muksuopin perusajatus on se, että lapsilla ei ole ongelmia vaan heiltä puuttuu taitoja, joita he eivät ole vielä oppineet. Menetelmässä herätetään lasten motivaatiot taitojen oppimiseen sekä seurataan näiden taitojen edistymistä. Lopuksi juhlistaan taitojen oppimista ja opetetaan taitoa myös muille. (Furman 2003, 11 – 13.)

Muumi-videot on löydettävissä MLL:n sivustoilta. Muumi-videot sisältävät 12 lyhyttä Muumi-videota, joiden avulla ryhmässä voidaan opetella esimerkiksi ottamaan toiset huomioon ja tuntemaan hyviä käytöstapoja. Tietoiskujen tueksi on ladattavissa Muumien malliin -opas, joka sisältää ideoita ja malleja siitä, miten Muumi-tietoiskuja voi käyttää. Videot ovat aiheeltaan:

1. Kaikki otetaan mukaan
2. Hyväksymme erilaisuutta
3. Suojelemme ympäristöä
4. Nukumme riittävästi
5. Emme käytä väkivaltaa
6. Emme kiusaa
7. Autamme muita
8. Kuuntelemme muita
9. Puolustamme pienempiä
10. Olemme tasa-arvoisia
11. Pyydämme anteeksi
12. Kiitämme

(Muumien malliin. 12 tietoiskua hyvästä yhteispelistä 2013).

Konkkaronkka on lautapeli, joka on kehitetty tukemaan lasten sosiaalista kehitystä ja tunnetaitoja. Peli on kehitetty Laurea ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyönä 4 - 8-vuotiaille lapsille ja heidän kanssaan työskenteleville. Peli kehittää ryhmässä toimimista ja tukee ryhmäytymistä. Sen tarkoituksena on herättää ajatuksia ja auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa, käsittelyssä ja ymmärtämisessä. Peliin kuuluu kaksi osiota, joista toinen keskittyy tunnetaitoihin ja toinen kehonhallintaan ja -hahmotukseen. (Konkkaronkka 2013.)

Kadonnut avain on lapsille suunnattu materiaalipaketti, jossa motoristen tehtävien ohella tarjotaan monipuolisia aistikokemuksia ja tuetaan tunnetaitojen kehitystä. Kadonneen avaimen avulla sosiaalisia taitoja harjoitellaan ryhmätilanteissa. Tunnetaitoja kehitetään erilaisten keskustelujen avulla. Materiaalin avulla lapset voivat oppia hahmottamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan. Tuokiohin on suunniteltu tunnetaitojen harjoittelua tukeva musiikki. Materiaalipakettiin kuuluu kirja ja CD. (Mäki 2009.)

Tunteet tutuksi -tehtäväkortit on kehitetty tukemaan lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitoja. Korttien avulla voidaan lasten kanssa pohtia tunneilmaisun moninaisuutta ja niitä voidaan käyttää apukeinona mietittäessä moraalisesti oikeita ratkaisuja arjen haastaviin pulmatilanteisiin. Korttien ohessa on myös vinkkivihkonen niiden erilaisista käyttötavoista. Tehtäväkorttisarjaa on saatavilla ainakin Varhaiskasvatuksen tietopalvelun kautta. Tehtäväkortti-paketissa on kolme sarjaa:

1. Tunnistatko tunteen
2. Miltä toisista tuntuu
3. Miten toimit oikein

(Österberg & Tuomola, 2013).

Tunnemuksu ja Mututoukka -tunnetaito-ohjelman avulla lapset voivat oppia tunnetaitoja ja empattisuutta. Ohjelmassa on 12 teemaa, ja tunneasioita käsitellään leikin, sadun ja draaman keinoin. Teemojen avulla lapset voivat tutustua erilaisiin tunteisiin ja tarkoituksena on että he oppivat käsittelemään, ilmaisemaan ja hyväksymään tunteitaan. Ohjelmaan on saatavissa ohjaajan kansio, tehtäväkirja ja opas perheille ja kasvattajille. (Tunnemuksu ja Mututoukka 2013.)

Näin ohjaan lastani -ohjelma on kehitetty harjoittamaan lasten itsehallintaa. Aineisto pohjautuu tutkimukseen ja sillä voidaan tukea lasten sosiaalista kasvatusta.

Aineisto tähtää siihen, että sen avulla lapsista kehittyy harkitsevia, mutta toiminnallisia, reippaita, aloitteellisia ja ristiriitatilanteissa rakentavaan ongelmanratkaisuun kykeneviä. Tavoitteina on ystävällinen ja tasavertainen kunnioittava suhtautuminen muihin. Ohjelma sisältää 36 opetustuokiota ja ne jakaantuvat kolmeen teemaan:

1. Itsensä ja toisten ymmärtäminen
2. Tunteiden ymmärtäminen
3. Sosiaaliset taidot.

Tuokit sisältävät vaihtelevasti kuvakertomuksia, roolileikkejä, liikuntaleikkejä, nukkeleikkejä, pelejä ja kuvamateriaalin avulla esitettyjä tilanteita. Jokaiseen opetustuokioon kuuluu keskeisenä osana keskustelut lasten kanssa opetustuokion aiheista. Pyrkimyksenä on kysymyksiä käyttäen liittää aihe lasten omiin kokemuksiin. Aineistoon on ollut saatavilla isoja kuvakortteja opetustuokioissa käytettäväksi. (Pulkkinen, Heikkinen, Markkanen, & Ranta 1977.)

”Minä olen hyvä” on Turun ylemmässä ammattikorkeakoulussa vuonna 2011 tehty tunnetaitohanke kiusaamistilanteiden ehkäisemiseksi 5-vuotiaille lapsille päiväkotikiertokäynnillä. Tunnetaitohanke koostuu kymmenestä tunnetuokiosta, tunnehuoneviikosta ja henkilökunnan kehittämispäivästä. Hankkeen aikana opetellaan lasten kanssa tunnistamaan, käsittelemään, hyväksymään ja ilmaisemaan erilaisia tunteita. (Aalto 2011.)

Sikapossu ja ystävät on Laurean ammattikorkeakoulussa vuonna 2012 tehty toiminnallinen opinnäytetyö lasten välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi luovia ja osallistavia menetelmiä käyttäen. Opinnäytetyössä on suunniteltu 4-vuotiaille avoimeen kerhotoimintaan osallistuville lapsille kahdeksan toimintatuokiota, joissa käytetään musiikkia, kuvataitoa, muovailua, liikuntaa, sadutusta ja nukketeatteeria. (Virolainen & Suokas 2012.)

7 MENETELMÄT JA TYÖTAPOJEN ESITTELY

Meille oli alusta saakka selvää, että haluamme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, josta on hyötyä paitsi itsellemme myös yhteistyökumppanillemme. Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena on tuottaa yhteistyöpäiväkodille tietopaketti päiväkotilasten sosiaalisen kompetenssin tukemisesta. Koko opinnäytetyöprosessia olemme kuvanneet lähemmin liitteessä (liite 6).

7.1 Tiedonkeruun menetelmät

Tiedonkeruussa käytimme Nelli-portaalia ja kirjastojen tietokantoja. Englanninkielisiä artikkeleita ja tutkimuksia haimme Ebskon kautta. Yritimme löytää mahdollisuuksien mukaan alle kymmenen vuotta vanhoja tietolähteitä. Käytimme lähdekritiikkiä karsimalla lähteiden joukosta erityisesti vanhemmille suunnatut tekstit pois, ja valitsimme ammattilaisille suunnattuja tekstejä. Käyttämiämme hakusanoja olivat: sosiaalinen kompetenssi, social competence, day care, sosiaalisen kompetenssin edistäminen, toista loukkaavan käytöksen ehkäisy, varhaiskasvatus, sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot.

7.2 Haastattelujen toteutus

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksellista selvitystä voidaan käyttää yhtenä tiedonhankinnan apuvälineenä. Saatavan tiedon laatua turvataan käyttämällä tutkimuskäytäntöjä perustasolla. Tarvittavaa tietoa voidaan kerätä myös haastattelun asiantuntijoita, jolloin tietoa käytetään lähdeaineiston tapaan tuomaan teoreettista syvyyttä opinnäytetyöhön. (Vinkka & Airaksinen 2003, 57 - 58.)

Haimme Forssan kaupungilta aluksi virallisen tutkimusluvan (liite 1). Haastattelut toteutimme laadullisena tutkimuksellisena selvityksenä. Tutkimuksen aineistonkeruu tehtiin haastattelemalla yhteistyöpäiväkodin lastentarhanopettajia. Päiväkoti on tuttu toiselle opinnäytetyön tekijälle työhistorian kautta ja haastatteluista sopiminen oli siten helppoa. Haastattelujen saatekirjeet (liite 2) jaettiin päiväkodissa henkilökohtaisesti ja samalla kysyttiin suullinen suostumus haastatteluun. Kaikkien kahdeksan lastentarhanopettajan kanssa saatiin sovittua haastattelut ja ne tehtiin parin viikon sisällä kesäkuun alussa. Teemahaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja kaikki haastattelut teki sama haastattelijä. Haastattelut saatiin

toteuttaa työaikana ja ne tehtiin päiväkodin rauhallisessa palaverihuoneessa häiriöttömästi. Haastattelukysymykset (liite 3) annettiin haastateltaville etukäteen tarkasteltaviksi, jotta haastatteluissa saataisiin mahdollisimman paljon tietoa halutuista asioista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Haastattelujen alkaessa pyydettiin vielä kirjallinen suostumus haastatteluun ja haastatteluaineiston käyttöön (liite 4). Haastattelut suoritettiin keskustellen ennalta annettujen kysymysten pohjalta ja haastatteliija kysyi haastattelun aikana tarkentavia kysymyksiä, joka mahdollistivat ilmiöiden perusteellisemmän avaamisen. Tutkimuksen viitekehystenä oleva sosiaalisen kompetenssin määritelmä toimi helpottavana tekijänä kysymyksiä muotoillessa.

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin tietokoneelle sanatarkaksi tekstiksi. Sellaiset haastattelun kohdat jätettiin litteroimatta, jotka eksyivät asiasta muualle liittymättä asiaan. Kaikista haastatteluista kertyi litteroitua tiivistä tekstiä yhteensä 13,5 sivua fontilla Calibri 11, rivivälillä 1,15.

Saimme yhteistyöpäiväkodiltamme luvan käyttää päiväkodin nimeä opinnäytetyömme raporttiosuudessa. Eettisyyden huomioimme haastattelujen osalta niin, että haastateltavien anonymiteetti säilyi, vaikka ammattikunta tuli teksteissä esiin. Haastattelumateriaali säilytettiin asianmukaisesti ja se hävitettiin sisällönanalyysin jälkeen.

7.3 Haastatteluaineiston analysointi

Aineiston analysointi tehtiin sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksen sisällönanalyysi muodostettiin teorialähtöisesti, jolloin analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehukseen eli tässä tutkimuksessa sosiaalisen kompetenssin määritelmään ja sen ulottuvuuksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Tutkimuksen ensimmäisen teemaosion analysointi tehtiin aineistolähtöisesti, koska tässä teema ei perustunut aikaisempaan viitekehukseen. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä kategoriat määritellään aikaisemman tiedon perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2009, 115).

Analyysi aloitettiin yhdistelemällä aluksi jokaisesta haastattelusta samaa teemaa käsittelevät aihe-alueet samaan dokumenttiin. Tämä kävi helposti, koska haastattelut etenivät pääsääntöisesti kysymysten mukaisesti. Kysymykset oli laadittu kä-

sittelemään omaa teemaansa. Sen jälkeen muodostimme taulukot, joissa alkupe-
räisilmaukset pelkistettiin ja niille muodostettiin alakategoriat. Alakategorioita
yhdistettiin yläkategorioiksi ja yläkategoriat yhdistettiin pääluokiksi, jotka ovat
sosiaalisen kompetenssin eri osa-alueet. Pääluokista muodostui yhdistävä katego-
ria, joka oli: päiväkotilasten sosiaalisen kompetenssin edistäminen. Analyysin
tulos vastaa tutkimustehtävään: Lastentarhanopettajien käsityksiä päiväkotilasten
sosiaalisen kompetenssin edistämisestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113 - 116.)

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulos vastasi tutkimustehtävää tuoden monipuolisesti käytännön tietoa lastentarhanopettajien käsityksistä lasten sosiaalisen kompetenssin edistämisestä. Tuloksista selvisi lukuisa määrä erilaisia keinoja lasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseen ja haastateltavien käsitykset täydensivät tuloksissa toisiaan.

Olemme koonneet tähän lyhyesti haastatteluaineiston tuloksia haastatteluteemoista. Ensimmäinen teema käsitteli lastentarhanopettajien toiveita tietopaketin sisältöön ja rakenteeseen nähden. Haastattelujen avulla voitiin tarvittaessa selvittää tarkemmin mahdollisia yksikkökohtaisia linjauksia ja periaatteita, joita haluttiin sisällyttää työhön (Jämsä & Manninen 2000, 49). Halusimme käyttää tuloksia kootaksemme mahdollisimman tarkoituksenomaisen tietopaketin yhteistyöpäiväkodillemme. Loput teemat käsittelivät lastentarhanopettajien käsityksiä ja näkemystä päiväkotilasten sosiaalisen pätevyyden edistämiseksi. Yhdistäväksi tekijäksi näissä koettiin aikuisen vahva rooli ryhmässä ja lasten ohjauksessa sekä aikuisen pedagogiset taidot. Aikuisen esimerkillinen toiminta ja kunnioitettava kohtelun lapsia, sekä myös kaikkia aikuisia kohtaan, koettiin olevan hyvänä mallina lapsille. Ensimmäisen teemaosion analyysi tehtiin aineistopohjaisesti ja loput teemaosiot analysoitiin teorialähtöisesti.

8.1 Tietopaketin rakenne ja sisältö

Ensimmäisessä teemaosiossa kysyttiin lastentarhanopettajien toiveita tietopaketin rakenteen ja sisällön suhteen. Muodostimme analyysin aineistopohjaisesti luoden kategorioita aineistosta käsin. Yläkategorioiksi muodostuivat:

- sisällön luettavuus
- teoriaosuuden merkittävyys, rakenne ja sijoittuminen tietopaketissa
- toimintatavat, työmenetelmät, käytänteet ja leikkivinkit
- erityistoiveet.

Sisällön luettavuuden suhteen haastateltavat toivoivat helppolukuisuutta, rakenteen selkeyttä, sekä tiivistä sisältöä sisältäen ydinasiat. Heidän mielestään tietopaketin tuli olla selkeä siten, että sieltä löytyvät oleelliset asiat helposti. Tekstin he toivoivat olevan selkokielistä ilman vaikeita termejä. Nämä käyvät ilmi esimerkiksi seuraavassa:

A2: Tietopaketin sisältö saisi olla helppolukuinen ja selkeä, josta helposti löytää oleellisen asian. ettei siitä tule sellaista, ettei sitä tule otettua käteen. Sehän on oleellista, että siitä tulee käyttö-kappale.

Haastateltavat pitivät tietopaketin teoriaosuutta tärkeänä. He toivoivat, että tietosuus on tiivistä ja selkokieleistä. Teoriatietoa he pitivät hyvänä keinona asioiden kertaukseen. Teoriatietoa toivottiin tietopaketin alkuosaan ja teorian toivottiin myös sisältävän tietoa syy-seuraussuhteista.

Haastateltavat toivoivat paljon esimerkkejä hyvistä käytänteistä päiväkotilasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi. Myös konkreettisia toimintavinkkejä kaivattiin esimerkiksi haasteellisesti käyttäytyvien lasten kanssa toimimiseen. Lisäksi he toivoivat leikkivinkkejä leikkiohjeineen sekä vihjeitä siitä, mitä taitoa mikään leikki edistää. Draaman käytöstä toivottiin esimerkkejä ja toimintamalleja siihen, miten ristiriitatilanteita ratkotaan ja päiväkotikaveria huomioidaan. Haastatteluissa toivottiin myös luetteloa sosiaalisen kompetenssin edistämiseen liittyvistä lauluista ja satukirjoista.

Haastattelut sisälsivät myös paljon erityistoiveita sisällön suhteen, esimerkiksi tietoa ja toimintavinkkejä ryhmäytymisestä. Sisällön suhteen toivottiin, että myös pienimmät lapset on otettu huomioon toimintavinkeissä, samoin toivottiin lapsen osallisuuden huomioimista. Omille muistiinpanoille toivottiin tilaa. Sisällöstä toivottiin myös sellaista, että sitä voidaan käyttää ympärivuotisesti lasten sosiaalisen kompetenssin tukemiseksi.

Tietopaketin sisällön kokoamisessa toivottiin ennekkoluulottomuutta ja sisällön monipuolisuutta. Ryhmäytymiseen liittyvää tietoa toivottiin avuksi kausien aloitukseen ja uusien lapsien ryhmään liittymisiin.

8.2 Sosiaalisten taitojen edistäminen

Aikuisen rooli ja hänen pedagogiset taitonsa korostuivat haastateltujen mukaan lasten sosiaalisten taitojen edistämiseksi. Aikuisen ohjaus ja oma esimerkki toiminnassa olivat merkittäviä tekijöitä haastateltavien mukaan. Lasten sosiaalisten taitojen harjoittelun tukemisessa merkittävänä tekijänä nähtiin aikuisen ohjaus ja oma esimerkki.

B2: Kun aikuinen leikkii lapsen kanssa, niin aikuinen samalla opettaa sosiaalisia taitoja. Aikuisen rooli on tosi tärkeä. Aikuisen malli mitä aikuinen sanoo ja tekee on tärkeätä.

Aikuisen ohjaamia yhteisleikkejä toivottiin, ja sen lisäksi kaivattiin erityisesti pienryhmissä toteutettavaa toimintaa. Pienryhmissä toivottiin harjoiteltavan niitä taitoja mitä lapsi tarvitsee isossa ryhmässä toimiakseen.

Lasten kanssa yhdessä laaditut ryhmän käyttäytymissäännöt koettiin merkityksellisiksi. Yhteisten sääntöjen noudattamiseen sitoutettiin haastattelujen mukaan myös ryhmän aikuiset. Aikuisten tasapuolinen suhtautuminen ryhmän lapsiin ja muihin aikuisiin nähtiin tärkeänä. Aikuisten väliset sosiaaliset suhteet nähtiin myös toimivan esimerkkinä lapsille.

Vastaajien mielestä lapsi tulee ottaa yksilönä huomioon. Häntä tulee kuitenkin rohkaista leikkimään muidenkin kuin parhaan kaverinsa kanssa. Lapsen huomioimisessa yksilönä auttaa aikuisen kyky havainnoida lasta ja hänen toimintaansa. Toisen lapsen huomioimisesta toivottiin annettavan lapselle positiivista palautetta.

B4: Rohkaistaan lasta leikkimään muiden kuin omien parhaiden kavereiden kanssa, ja ottamaan se yksinäinenkin lapsi mukaan leikkiin.

8.3 Sosiokognitiivisten taitojen edistäminen

Lastentarhanopettajien mukaan päiväkotilasten sosiokognitiivisten taitojen edistämässä korostuu ryhmän aikuisten rooli lasten ohjauksessa. Aikuisen pitää opettaa lapsille taitoja, joita heille ei ole vielä kehittynyt.

Aikuisen on havainnoitava lapsia ja oppittava tuntemaan lapsiryhmän lapsia, jotta saadaan selville missä taidoissa kukin lapsi tarvitsee perusteellisempaa ohjausta. Lapset saavat aikuisen esimerkillisestä toiminnasta mallia omalle käyttäytymiselleen. Haastattelujen mukaan keskinäinen luottamus toimii perustana hyvälle vuorovaikutussuhteille.

Sosiokognitiivisia taitoja voi haastateltujen mukaan opetella esimerkiksi maalaamalla ja piirtämällä erilaisia tunnekuvia ja ilmeitä. Asioiden opettamiseen voi käyttää satukirjoja, jotka on valittu käsiteltävän aiheen kannalta. Taitoja voi oppia myös roolileikkien ja niissä roolinvaihtojen sekä draaman avulla.

Aikuisen on hyvä antaa lapsen toiminnasta välitöntä palautetta ja palautetta voidaan pyytää myös lapsiryhmältä. Lastenkokoukset ovat hyvä keino keskusteluun lasten kanssa. Näissä kokouksissa keskustellaan tapahtumista ja pohditaan yhdessä hyviä ratkaisuja ongelmatilanteisiin. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi pieniä näytelmiä, jossa kuvataan erilaisia tapahtumia. Asiaa kuvaa hyvin yksi haastatelluista.

C2 : Sitten ois lastenkokoukset, missä yritetään yhdessä miettiä erilaisia tilanteita keskustelujen avulla ihan käydä läpi, että esim. tänään on vaikka tapahtunut sellaista ja miltä sinusta se tuntuu. Vaikka isommalla porukallakin oman tuntemuksen kautta, kysyttäs miltä se susta tuntuis ja mitä luulet. Et saatas vähän sellaista niinku empatian herättelyä sitä sellaista toisen asemaan asettumista. Kun aina välttämättä se tilanne ei ole se paras mahdollinen, missä on just vaikka ne kaks riitapukaria, jossa siinä on ne tunteet niin pinnalla. Mutta jos voi vähän sitten jälkeenpäin puhua vähän isommalla porukallakin niin ketkä ei ole ollut siinä varsinaisessa tilanteessa niin nekin voi miettiä et mitä siinä tapahtui ja miltä se tuntui.

Lapsille voi muokata käyttäytymisen tai taitojen opetteluun tavoitteita. Näiden tavoitteiden tarkoituksena on helpottaa hänen yhteistyötään muiden lasten kanssa. Tavoitteiden saavuttamisen seurantaan voi käyttää esimerkiksi tavoitetikkaita, joiden avulla lapset pystyvät seuraamaan edistymistään ja tavoitteen saavuttamistaan.

8.4 Lapsiryhmän negatiivisen käyttäytymisen vähentäminen

Negatiivisen käyttäytymisen vähentämisessä korostuu haastateltavien mukaan useampi tekijä. Merkityksellistä on aikuisen varhainen puuttuminen tilanteisiin, niin että lapsiryhmässä ei pääse kehittymään toista loukkaavaa käytöstä ja syrjintää. Aikuisen ohjaus ja tuki on tärkeää jokaiselle lapselle, kuten myös positiivisen palautteen saaminen oikeanlaisesta käyttäytymisestä. Aikuisen tehtävänä on opettaa lapsia myös erilaisuuden hyväksymiseen. Lapset eivät opi sitä ilman aikuisen ohjausta. Aikuisen pitää olla läsnä lapsiryhmässä ja lasten kanssa pitää keskustella negatiivisesta käyttäytymisestä. Keskusteluja käytetään tilanteiden läpikäymisessä ja toivotunlaiseen käyttäytymiseen ohjaamisessa.

Merkitykselliseksi koettiin se asia, että lapsiryhmälle on tarjolla sopiva määrä leluja, ja että on järjestetty ikätasoon nähden sopivasti kädentöitä. Merkittävää on

monipuolisen mielekkään tekemisen järjestäminen lapsiryhmälle, jossa on liikuntaa, liikuntaleikkejä, roolileikkejä ja niissä roolienvaihtoa, sekä mielekkäitä ja innostavia projekteja. Aikuisen ohjaus eri tilanteissa, sekä vahva rooli tilanteisiin puuttumisessa, on useamman haastateltavan mielestä tärkeää. Eräs haastateltava korosti aikuisen roolia lapsiryhmän toiminnassa seuraavasti:

D8: Toiminnan pitää olla lapsilähtöistä, mutta kuitenkin sillä tavalla että siellä on takana se pedagoginen näkemys. Ei voi olla vain sitä mitä lapset haluaa tehdä. Vaan pitää miettiä, mitä on heille tarpeellista ja tärkeää. Sillä tavalla kuitenkin, että he saavat itse toimintaansa vaikuttaa. Siinäkin pidettäis sellaiset hyvät rajat leikkien valinnassa. Et ainoo leikki ei voi olla esimerkiksi taisteluleikki.

Hyvä keino on myös pyytää lapsen tai lapsien toiminnasta palautetta muulta lapsiryhmältä. Vääränlaisesta toiminnasta saatu palaute muulta lapsiryhmältä voi vahvistaa paremmin kuin aikuisen yksittäinen mielipide. Positiivinen palaute muilta lapsilta taas kasvattaa lapsen itsetuntoa. Negatiivisen käyttäytymisen voi useamman haastateltavan mielestä jättää huomiotta silloin kuin se on mahdollista. Negatiivinen käyttäytyminen on vääränlaista huomionhakua, eikä lasta pidä palkita siitä huomiota antamalla. Tätä kuvataan esim. seuraavasti.

D1: Nähdä lapsessa hyvä käytös ja vahvistaa sitä ja sammuttaa huonoa käytöstä jättämällä se huomiotta. Tiedän käytännössä, että se toimii. Helposti päiväkodissa alkavat jatkuvan kommentoimisen, joka voi aiheuttaa lapsiryhmän villiintymisen entisestään. Aina ei käy päinsä huomiotta jättäminen. Jos ollaan jossain tilanteessa, missä koko ryhmä tarvii huomiota ja joku alkaa pelleillä ja haluaa ottaa sen tilanteen haltuun. Siinä kohdassa mahdollisuuksien mukaan voi jättää huomiotta tyhmä käytös ja panostaa niihin lapsiin jotka on siinä mukana.

Ryhmän säännöt kannattaa luoda selkeiksi ja varmistaa, että ne ovat kaikkien tiedossa. On myös tärkeää, että ryhmän aikuisilla on jäsenettynä samanlaiset toimintatavat. Myös vanhempien kanssa kannattaa keskustella yhteisistä linjoista hyväksyttävän käyttäytymisen suhteen. Myös ryhmäkokojen pysyminen pieninä ja pienryhmätoiminnan toteuttaminen nähtiin tärkeäksi.

8.5 Positiivisten kaverisuhteiden luominen

Positiivisten kaverisuhteiden luomisessa koettiin tärkeäksi aikuisen rooli ryhmässä. Aikuisen pedagogiset taidot koetaan merkityksellisiksi lapsen kaverisuhteiden

den luomisessa. Päiväkodin aikuisten toivottiin käyttäytyvän sekä muita aikuisia että lapsia kohtaan arvostavasti, ja olevan näin esimerkkinä positiivisten suhteiden luomisessa. Pedagogisia keskusteluja kaivattiin enemmän aikuisten kesken, kuten myös arvokeskusteluja. Toisten ryhmien toimintaan tutustuminen tuotiin esiin aikuisten omaa toimintaa kehittävänä.

Vuorovaikutustaitoja haluttiin haastateltavien mukaan harjoiteltavan aikuisen ohjauksella. Erityisesti toivottiin aikuisen ohjaavan lapsia erilaisten kavereiden kanssa puuhasteluun esimerkiksi arpomalla leikkipareja.

E6: Koitetaan et ei aina se sama porukka leikkis samoissa rooleissa ja pienet porukat tietysti.

Ryhmäytyminen koettiin tärkeäksi positiivisten kaverisuhteiden luomisessa. Eriytyisen tärkeänä tämä koettiin kauden alussa, ja silloin kun lapsia liittyy ryhmään kesken kauden.

E1: Mielestäni pitää ehdottomasti panostaa siihen ryhmäytymiseen. Siihen, että jokainen lapsi yritetään saada liittymään ryhmään. Ettei käy jollekin lapselle niin, että se syrjäytyy siinä päiväkotiryhmässä ja se on aikuisen tehtävä huolehtia siitä, että lapset ryhmäytyy.

8.6 Myönteisen minäkuvan muodostuminen ja motivaation edistäminen

Myönteisen minäkuvan muodostumisessa ja motivaation edistämässä merkityksellisimpinä haastattelujen perusteella pidettiin kannustavan ja positiivisen palautteen päivittäistä antamista. Haastateltujen mukaan lasta pitää kehua ja kannustaa aina kun on mahdollista. Kehun pitää liittyä lapsen omiin taitoihin eikä ulkoiseen olemukseen.

Aikuisen omat havainnointitaidot ja halu oppia tuntemaan lapset yksilöinä nähtiin pohjana aidolle ja rehelliselle positiiviselle palautteelle ja lasten motivaation herättämiselle. Havainnoimalla lapsia aikuinen pääsee muodostamaan käsityksen lapsen vahvuuksista, joita voidaan hyödyntää myönteisen minäkuvan ja motivaation muodostumisessa.

F1: Aikuisen pitää oppia tuntemaan lapset ja sen jälkeen voi valita erilaisia menetelmiä lapsen motivaation herättämiseen.

F1: Palautteen mitä lapsille annetaan pitää olla rehellistä, mut-

ta kannustavaa.

Haastateltavien mukaan lapsien omat vahvuudet tulee ottaa huomioon. Aikuisen tehtävänä on luoda näiden vahvuuksien pohjalta lapsille merkityksellisiä onnistumisen kokemuksia. Lasten kehuminen ja positiivisen palautteen antaminen päivittäin koettiin tärkeäksi.

F4: Kehumalla lapsia päivittäin pienistäkin asioista auttaa lasta saamaan myönteistä minäkuvaa. Ei niin paljon negatiivista palautetta.

Aikuisen oma esimerkki koettiin tärkeäksi hänen toimiessaan lapsiryhmässä sekä muiden aikuisten että lasten kanssa. Haastateltujen mielestä aikuisen tulee käyttää lapsia kohtaan kunnioittavasti ja lasten tulee tulla kuulluiksi. Aikuisen tulee myös suhtautua tasapuolisesti kaikkiin ryhmän lapsiin.

9 KIVA KAVERI -TIETOPAKETTI

Kiva kaveri -tietopaketti muotoutui sosiaalisen kompetenssin osa-alueisiin liittyvän teorian pohjalta. Teoria muodosti haastatteluissa käyttämämme rungon. Haastattelujen perusteella muokkasimme tietopaketin sisällön kohderyhmän toivomusten mukaiseksi.

9.1 Tietopaketin suunnittelu

Opinnäytetyömme suunnittelemisen aloitimme jo vuoden 2012 marraskuussa ja tammikuun alussa 2013 teimme alustavan suunnitelman. Tuolloin olimme sitä mieltä, että koottavan tietopaketin lisäksi pitäisimme aiheeseen liittyvät toimintatuokiot yhteistyöpäiväkodissämme. Huomasimme kuitenkin, että resurssimme eivät riitä sekä tietopaketin että toimintatuokioiden toteutukseen. Ennen huhtikuussa 2013 ollutta suunnitteluseminaaria olimme päättäneet, että panostamme voimavaramme mahdollisimman kattavan ja asianmukaisen tietopaketin tekemiseen ja käymme esittelemässä valmiin tuotoksen yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalle. Suunnitelmaseminaarin jälkeen haimme tutkimusluvan Forssan kaupungilta, jonka jälkeen teimme touko-kesäkuun vaihteessa haastattelut yhteistyöpäiväkodillemme. Haastattelujen analysoinnin jälkeen aloitimme varsinaisen tietopaketin kokoamistyön.

9.2 Tietopaketin kokoaminen

Päiväkodin lastentarhanopettajille tekemistä haastatteluista saimme näkemyksiä tietopaketin sisältöön liittyvistä toiveista. Saimme heiltä myös käytännön näkemyksiä sosiaalisen kompetenssin tukemisesta, josta saimme työhön syvyyttä hankkimamme teorian lisäksi. Haastatteluaineiston analyysin tuloksena saimme paljon ehdotuksia tietopaketin sisällön ja rakenteen suhteen. Tutkimustulokset olivat hyvänä pohjana alkaessamme koota paketin sisältöä. Haastattelutulokset koottiin tietopakettiin lyhyeen muotoon, koska siten tekstistä saatiin selkeämpää ja tiiviimpää. Tekstin selkeys ja tiiviys oli tilaajataholta tullut toive.

Olemme molemmat työskennelleet aiemmin päiväkodissa pitkäaikaisesti, joten meillä oli muistissa ja muistiinpanoissa paljon materiaalia tietopaketin sisältöön käytettäväksi. Kesän aikana täydensimme vielä tietopohjaamme eri lähteistä koo-

tessamme tietopakettiin asianmukaisen teoriaosuuden. Suunnitellessamme ja muokatessamme tietopaketin sisältöä ja rakennetta otimme huomioon haastatteluissa saamamme toiveet mahdollisuuksien mukaan. Kokosimme omilla tahoillamme tietopaketin toimintatuokioita ja lopuksi liitimme ideamme yhteen.

Saatuamme tietopaketista raakaversion valmiiksi olimme yhteydessä yhteyshenkilöömme Pihakoivun päiväkodin johtajaan saadaksemme häneltä mielipiteen alustavasta versiosta. Hän katsoi raakaversiomme läpi ja oli tyytyväinen tietopaketin sisältöön ja rakenteeseen. Palautekeskustelun aikana muutimme paria otsikkoa tarkoituksenmukaisemmaksi. Muilta osin hän katsoi, että voimme tehdä tietopaketin valmiiksi raakaversion pohjalta täydentämällä sitä aineistolla, jota meillä oli vielä sitä varten varattuna.

Elävöittääksemme tietopaketin visuaalista ilmettä, otimme tietopakettia varten valokuvia. Päädyimme itse ottamiimme valokuviiin, koska niiden käyttöön emme tarvinneet erillistä lupaa. Kuvat suunnittelimme sellaisiksi, että ne kuvasivat suunniteltujen toimintatuokioiden luonnetta. Tietopakettien liitteiksi hankimme erilaiset pehmolelut yhteistyöpäiväkodin joka osastolle annettaviksi. Muuten tietopaketin visuaalinen ilme valittiin sellaiseksi, että se vastaisi haastatteluissa saamiamme toiveita, kuten sen selkeyttä ja helppolukuisuutta. Tietopaketin visuaalisuudessa kiinnitimme erityistä huomiota siihen, että se olisi helposti lähestyttävää ja miellyttävää käyttää.

9.3 Valmis Kiva kaveri -tietopaketti

Tietopaketin alussa on tiivistetty teoriaosa sosiaalisesta pätevyydestä ja sen edistämisestä. Seuraavaksi olemme liittäneet kuhunkin osa-alueeseen käytännön vinkkejä ja toimintatapoja, joita saimme haastatteluaineistosta. Tietopaketin seuraava osio sisältää valmiita toimintatuokioita, jotka on suunniteltu tukemaan lapsen sosiaalista kompetenssia. Tuokioissa olemme käyttäneet lähdekirjallisuutta ja omia muistiinpanoihin tallennettuja ideoita ja leikkejä. Toimintatuokioiden lisäksi tietopaketti sisältää erilaisia leikkivinkkejä ja toimintatapoja, joita voidaan käyttää lasten ja vanhempien kanssa toimiessa.

Henkilökunnan ajatukset otimme mukaan tietopakettiin, koska niistä saa hyvin kuvan siitä mitä yhteistyöpäiväkodissamme pidetään tärkeinä asioina aiheeseen

liittyen. Mielestämme henkilökunnan ääni tuli kuulua myös tietopaketissa, koska saimme heiltä sekä tietopakettiin että opinnäytetyön raporttiin tärkeää ja hyödynnettävää tietoa.

Valmis tietopaketti julkaistiin ja luovutettiin päiväkodille sovitusti 9.9.2013 päiväkodin henkilöstöpalaverin yhteydessä. Pidimme lyhyen ja ytimekkään power point -esityksen tuotoksestamme ja arvoimme pehmolelut osastoille. Ohjeistimme ryhmiä keksimään maskoteille yhdessä lasten kanssa nimet. Luovutimme jokaiselle osastolle oman kansion, jossa oli päälikannessa kuvattu oman ryhmän pehmo-maskotti. Jätimme päiväkodin johtajalle yhden kansion arviointia varten. Tekemillämme kiitoskorteilla muistimme osastoja hyvin sujuneesta yhteistyöstä. Kortit sisälsivät vinkkejä siitä, miten pehmomaskottia voidaan käyttää apuna päiväkodin kasvatustyössä.

Tietopaketin julkaisun ja luovutuksen yhteydessä jätimme jokaiselle henkilökuntaan kuuluvalle palautelomakkeen (liite 5). Jätimme päiväkotiin suljetun palaute-laatikon ja annoimme lomakkeille palautusaikaa kaksi viikkoa. Ajattelimme, että kahdessa viikossa jokainen pääsee käsitykseen tietopaketin tarkoituksenomaisuudesta.

10 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Seuraavassa arvioimme opinnäytetön eettisyyttä ja luotettavuutta, opinnäytetyöprosessia sekä tietopaketin onnistumista. Lopuksi arvioimme tietopaketin tarkoituksenmukaisuutta palautehaastattelujen perusteella.

10.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusaiheen valintaan vaikutti oma mielenkiinnon kohteemme, kuten myös yhteistyökumppanimme tarve. Koemme, että molempien osapuolien näkemykset asioista tulivat huomioiduksi, ja yhteistyöpäiväkodin tarpeet ja toiveet tuli otettua huomioon. Yhteistyö sujui hyvin ja olemme kiitollisia yhteistyöpäiväkodille saamastamme avusta ja tuesta.

Tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyen omat kokemuksemme päiväkodissa työskentelystä olivat sekä hyödyksi että haitaksi tutkimusta tehdessämme. Meille molemmille oli kertynyt paljon tietopakettiin käytettävää materiaalia monien vuosien ajalta. Ymmärsimme helpommin mistä asioista haastateltavamme puhuivat, mutta vaarana oli tulkintojen teko omien kokemustemme perusteella. Koska kuitenkin litteroimme haastatteluaineiston sanatarkasti jättäen asiasta eksyvät osat pois, koemme luottavamme tutkimustuloksiin. Toimimme oikein, kun annoimme kysymykset haastateltavillemme etukäteen pohdittaviksi. Näin haastateltavilla oli aikaa perehtyä kysymyksiin ja heillä oli aikaa miettiä mahdollisimman kattavia vastauksia. Haastateltavilla oli myös tilaisuus tehdä tarvittaessa selvittäviä kysymyksiä haastattelun aikana.

Kaikilla haastateltavilla oli oikeus kieltäytyä haastattelusta kysymykset saatuaan. Kirjallinen suostumus haastatteluihin pyydettiin haastattelujen alussa. Käytimme analyysissä vain saatuja haastatteluja, emmekä käyttäneet siihen havaintoja haastattelujen aikana. Mielestämme olimme asettaneet tutkimuskysymykset hyvin, koska ne vastasivat suunnittelemamme opinnäytetyön teoriapohjaa. Saimme tehdyillä kysymyksillä vastaukset niihin asioihin, joita työssämme tarvitsimme. Tutkimuksen avulla koimme, että saimme monipuolisesti yksityiskohtaista tietoa päiväkodissa tehtävästä käytännön työstä lasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi.

10.2 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Meillä opinnäytetyön tekijöillä oli alusta lähtien suuri innostus opinnäytetyötämme kohtaan. Koimme, että tekemäämme opinnäytetyötä voidaan hyödyntää päiväkodissa pitkäkestoisesti. Opinnäytetyössämme on myös mukana syrjäytymistä ehkäisevä näkökulma, joka oli mielestämme tärkeää.

Opinnäytetyöprosessimme oli pitkä ja ammatillista kasvuamme edistävä. Prosessin kuluessa teimme muutoksia suunnitelmaamme sitä mukaan kun tietomäärämme aiheesta kasvoi. Tekemämme muutokset lisäsivät mielestämme työn laatua. Teimme ensin valmiiksi tietopaketin ja luovutimme sen yhteistyöpäiväkodille, jonka jälkeen aloitimme varsinaisen raportin kirjoittamisen. Raportin teoreettista viihtekehystä varten kertosimme aiheesta löytynyttä kirjallisuutta. Meidän olisi ehkä kannattanut kuitenkin tehdä tietopakettia ja opinnäytetyöraporttia enemmän yhtä aikaa, koska tietopaketin valmistumisen jälkeen huomasimme, että meillä on täydentävää tietoa aiheesta. Lisätiedon kerääminen vaikutti tietysti positiivisesti ammatilliseen kasvuamme, mutta luovutettua tietopakettia emme siltä osin enää pystyneet täydentämään.

Prosessi kasvatti yhteistyötaitojamme ja huomasimme, että meillä molemmilla on omat vahvuusalueemme joita kunnioitimme. Luotimme toistemme kykyihin ja luottamus kasvoi prosessin loppua kohden. Työnjako oli helppo tehdä jo pelkäämään siitä syystä, että toinen tekijöistä asui samalla paikkakunnalla kuin yhteistyöpäiväkoti sijaitsi. Hänellä oli myös työsuhde samaiseen päiväkotiin, joten hänen oli helpompi olla enemmän yhteydessä yhteistyöpäiväkotiin ja tehdä siellä tutkimukselliseen selvitykseen kuuluvat haastattelut. Aineiston analyysin teimme yhdessä, kuten myös annoimme oman panoksemme tietopaketin kokoamiseen. Kirjoittamisen suhteen toiselta tekijältä syntyi tekstiä runsaammin, ja toisella tekijällä oli kykyä muokata tekstistä helpommin luettavaa ja kiinnittää tietopaketin ulkoasuun runsaammin huomiota.

Haasteenamme oli prosessin kuluessa meidän tekijöiden pitkä välimatka, jonka takia tapaamisia oli hankala järjestää. Muutaman tapaamisen onnistuimme kuitenkin järjestämään. Viestittelimme sähköisesti usealla eri tavalla ja yhteydenpitomme oli jatkuvaa ja hetkittäin erittäin vilkasta

Yhdessä vaiheessa opinnäytetyöprosessiamme tunsimme, että olemme ottaneet rajauksista huolimatta liian suuren työmäärän, mutta innostuksemme työtä kohtaan ei kuitenkaan päässyt hiipumaan. Tutkimuksellisen selvityksen suhteen yllätyimme aineiston analyysin vaatimasta työmäärästä. Koska kuitenkin teimme aineistoanalyysin huolellisesti, koimme luottavamme saatuihin tuloksiin. Mielestämme haastattelutulokset täydensivät lopulta erittäin hyvin tietopakettiin koottua teoriaosuutta antamalla käytännön käsityksiä ja syvyyttä sisältöön. Tutkimuksellisen selvityksen suhteen työtämme häiritsi hieman meidän tekijöiden kokemattomuus, joka näkyi esimerkiksi haastattelukysymysten laatimisen vaikeutena.

10.3 Oma arviointimme tietopaketin onnistumisesta

Tietopaketin sisältö koottiin yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa ja siinä hyödynnettiin sekä varhaiskasvatukseen liittyvää teoriaa että käytännöstä saatuja ajatuksia. Meille molemmille oli kerääntynyt työvuosien varrella paljon materiaalia muistiinpanoihimme ja hyödynsimme niitä. Koimme, että meillä on annettavaa sekä toisillemme, että myös muille varhaiskasvatuksen työntekijöille. Käytimme runsaasti aikaa perehtyessämme alan kirjallisuuteen ja hankkiessamme produktina syntyvään tietopakettiin tarkoituksenmukaista sisältöä. Alalta puuttui mielestämme tietopaketin tyyppinen laajempi tuotos lasten sosiaalisen kompetenssin edistämisestä.

Olemme tuotoksemme lopputulokseen tyytyväisiä, vaikka huomasimme loppuvaiheessa, että sisältöä olisi ollut jonkin verran lisättäväksi. Tietopaketin aihepiiri oli kuitenkin laaja, ja yritimme tiivistää tekstin ytimekkääksi ja helppolukuiseksi, koska se oli yhteistyökumppanimme toive. Saimme tutkimukseen liittyvissä vastauksissa runsaasti toiveita tietopaketin sisällöstä. Pyrimme ottamaan toiveet mahdollisuuksien mukaan huomioon. Myös ulkoasuun kiinnitimme runsaasti huomiota, jotta se olisi selkeää, siistiä, asiallista ja helposti lähestyttävää. Tietopaketista teimme kansiomuotoisen osaksi siitä syystä, että siihen voidaan tarvittaessa liittää lisää aineistoa. Kansiomuoto oli myös yhteistyöpäiväkodilta tullut toive. Yksi perusteluista oli materiaalin helppo kopioitavuus. Olemme tyytyväisiä työmme lopputulokseen. Saimme mielestämme tietopaketista sellaisen työvälineen henkilökunnalle kuin olimme alun perin ajatelleetkin.

10.4 Palautekyselyn tulokset

Luovutettuumme tietopaketit yhteistyöpäiväkotiin annoimme henkilökunnalle aikaa kaksi viikkoa siihen tutustumiseen. Määräaikaan mennessä oli palautelaitikkoon kertynyt kahdeksan palautettua lomaketta. Päiväkodin kasvatushenkilökuntaan kuuluu noin 20 työntekijää. Kolmeen lomakkeeseen oli kirjoitettu runsaasti tekstiä, josta huomasi että tietopakettiin oli tutustuttu kunnolla. Kolmessa palautelomakkeessa oli lyhyempiä kommentteja. Kahteen palautteeseen oli kirjoitettu pelkästään, se että tietopakettiin ei ollut ehditty tutustua kunnolla. Nämä vastaajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että uskovat tietopaketin olevan tarpeellinen.

Palautteita olisimme saaneet todennäköisesti enemmän, jos vastausaika olisi ollut pidempi. Työpäivät päiväkodissa ovat kiireisiä ja perustyö vie lähes kaiken ajan, minkä tiedämme omasta kokemuksestamme. Myös henkilökunnan syyslomaa oli kyseisenä aikana meneillään. Meillä oli tuossa vaiheessa kuitenkin melko tiukka aikataulu opinnäytetyön raportin kirjoittamisen suhteen saadaksemme työ aikataulun puitteissa valmiiksi.

Yhteenvedoksi palautteista voimme päätellä, että tilaajataho on kokonaisuudessaan tyytyväinen tekemäämme tietopakettiin. Kiitosta saivat selkeä ja siisti ulkoasu sekä hyvin jäsennelty ja jaoteltu sisältö. Sen lisäksi palautteenantajat olivat tyytyväisiä napakkaan ja sopivan pituiseen teoriaosuuteen. Myös sisällön monipuolisuus ja käyttökelpoisuus saivat kiitosta. Kuvat olivat palautteiden mukaan rikastuttaneet sisältöä ja tehneet asiakokonaisuudesta inhimillisemmän. Toimintatuokioiden osalta kokonaisuuksiin oltiin tyytyväisiä. Useimmat palautteenantajat olivat sitä mieltä, että he saivat tietopaketista uusia ideoita leikkeihin ja toimintatuokioihin.

Tietopaketin tarkoituksenomaisuudesta palautteenantajat olivat sitä mieltä, että teoriaosuuteen tulee vielä palattua myöhemminkin, ja se auttaa pitämään mielessä tärkeitä asioita lasten sosiaalisen pätevyyden kokonaisvaltaisesta tukemisesta. Tietopaketti oli heidän mielestään myös tarpeellinen ympäri vuoden antaen vinkkejä jokapäiväiseen toimintaan ja työvälineeksi toista loukkaavan käytöksen ehkäisemiseen.

Myös päiväkodin vuosisuunnitelmaan on kirjattu maininta, että toimintakaudella tietopakettia käytetään lasten sosiaalisen pätevyyden edistämiseksi. Palautteenan-

tajat uskoivat hyödyntävänsä tietopakettia jatkossa myös niiden leikkien osalta, jotka eivät ennestään olleet tuttuja. Palautteista meille välittyi tunne siitä, että työmme on tarpeellinen ja sitä arvostetaan, ja että sille on päiväkodissa pidempi-aikaista käyttötarvetta.

11 LOPPUPOHDINTA

Olemme tietopaketin lopputuloksesta sitä mieltä, että työskennellessämme jatkossa päivähoidon piirissä tietopaketti on meille itsellemme hyvänä tukena ja tarpeellisenä työvälineenä. Tietopaketissa oleva tieto on sellaista, että myös muut päiväkodit voivat hyötyä siitä. Emme pidä mahdottomana ajatuksena sitä, että teemmämme tietopakettia voitaisiin käyttää myös muissa päiväkodeissa, mutta toistaiseksi pidämme tekijänoikeudet itsellämme.

Olemme sitä mieltä, että olemme opinnäytetyöllämme pystyneet syventämään ja osoittamaan ammattitaitoamme sillä osa-alueella, jonka koemme yhdeksi tärkeimmäksi osaksi lastentarhanopettajan työtä. Se oli alun perin yksi tavoitteistamme. Olemme varmoja siitä, että työmme pääsee käyttöön ja sitä hyödynnetään yhteistyöpäiväkodissa tehtävässä työssä. Olemme myös sitä mieltä, että opinnäytetyössämme toteutuu työelämää kehittävä näkökulma. Aihe on meille tärkeä ja koemme välillisesti pystyvämme tämän opinnäytetyömme avulla vaikuttamaan päiväkotilasten sosiaaliseen hyvinvointiin, ja tätä kautta ehkäisemään varhain alkavia vakavia sosiaalisia ongelmia ja syrjäytymisriskiä.

Kehitysehdotuksemme on lisätä tietopakettiin materiaalia sitä mukaa, kun tietoa ja vinkkejä työyksikössä kertyy. Oman osaamisen ja tietämyksen jakaminen kehittää mielestämme koko työyhteisöä. Alalta puuttuu mielestämme myös aihealuetta käsittelevä laajempi teos, jota voidaan hyödyntää Suomen kaikissa päiväkodeissa.

LÄHTEET

- Aalto, T. 2011. ”Minä olen Hyvä” - Tunnetaitohanke kiusaamistilanteiden ehkäisemiseksi päiväkoti Meritulessa. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan ylemmän koulutusohjelman opinnäytetyö.
- Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut, kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Alasuutari, M. 2004. Kuka lasta kasvattaa? Tampere: Tammer-Paino.
- Askeleittain. Opetusohjelma. 2010. [viitattu 28.7.2013]. Saatavissa: http://psykologienkustannus.fi/askeleittain/Askeleittain_esite_2010.pdf
- Cillessen, A. & Bellmore, A. 2011. Social Skills And Social Competence In Interactions With Peers. Toinen painos. Teoksessa Smith, P. & Hart, G. (edit.) The Wiley-Blackwell Handbook Of Childhood Social Development. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd, 393 - 412.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2010. [Viitattu 10.9.2013]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet2010.pdf
- Furman, B. 2003. Muksuoppi. Ratkaisun avaimet lasten ongelmiin. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveystalalla. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kauppila, R. A. 2006. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan [viitattu 25.7.2013]. Saatavissa:

<http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaisuaineistot/kiusaamisen%20ehkaisu%20varhaiskasvatuksessa>

Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Konkkaronkka. 2013. Oppimispeli. [viitattu 8.8.2013]. Saatavissa: <http://www.konkkaronkka.fi>

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Laki lasten päivähoitosta. 36/1973.

Muumien malliin. 12 tietoisuutta hyvästä yhteispelistä. 2013. Videon opas. Mannerheimin lastensuojeluliitto [viitattu 7.8.2013]. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/tapakasvatus/>

Mäki, M. 2009. Kadonnut avain, aistielämyksiä tarjoava musiikkiliikuntaseikkailu. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Perusopetuslaki. 628/1998.

Poikkeus, A.-M. 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Helsinki: WSOY, 122 – 138.

Pulkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen pääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otavan Kirjapaino OY.

Pulkinen, L., Heikkinen, A., Markkanen, T. & Ranta, M. 1977. Näin ohjaan lastani. Lasten itsehallinnan harjoitusohjelma. Jyväskylä: Gummerus.

Raina, L. & Haapaniemi, R. 2005. Yksilöt yhdessä. Kasvatus ja persoonallisuus. Tallinna: AS Pakett kirjapaino.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Toista loukkaavan käytöksen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelma. 2013. Forssan kaupunki. Varhais- ja varhaiserityiskasvatuksen palveluala. Saatavuus: Forssan kaupungin kasvatus- ja vapaa-aikatoimen toimisto.

Tunnetuksi ja Mututoukka. 2013. Tunnetaito-ohjelma. [viitattu 10.8.2013]. Saatavissa: <http://personal.fimnet.fi/palvelu/tunnetaidot/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 2013. Unisef [viitattu 10.9.2013]. Saatavissa: http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56. [viitattu 28.9.2013]. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf?sequence=1

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virolainen, S. & Suokas, M. 2012. Sikapossu ja ystävät. Lasten välisen vuorovaikutuksen tukeminen luovilla ja osallistavilla menetelmillä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma opinnäytetyö.

VOX FORSSA. 2013. Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Saatavissa: Forssan kaupungin kasvatus- ja vapaa-aikatoimen toimisto.

Webster-Stratton, C. 2011. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Kolmas painos. Espoo: Profami Oy.

Zimmer, R. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: Lasten keskus.

Österberg, A. & Tuomola, L. 2013. Tunteet tutuksi – tehtäväkortit. Keuruu: PS-kustannus.

LIITTEET

LIITE 1 Tutkimuslupa - anomus

LIITE 2 Haastattelun saatekirje

LIITE 3 Haastattelukysymykset

LIITE 4 Kirjallinen suostumus haastatteluun

LIITE 5 Palautteenkeruu

LIITE 6 Opinnäytetyöprosessin kulku

LIITE 1 TUTKIMUSLUPA - ANOMUS

Forssan kaupungin varhaiskasvatuspäällikkö xxx xxx

TUTKIMUSLUPA – ANOMUS 29.5.2013

Pyydämme tutkimuslupaa tehdäksemme toiminnallisen opinnäytetyön Forssan kaupungin varhaiskasvatukseen. Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta sosiaalipedagogiselta lapsi- ja nuorisotyön linjalta. Opinnäytetyömme ohjaava opettaja koulun puolesta on xxx xxx..

Työelämän yhteistyökumppanimme/toimeksiantajamme on Forssan kaupungin Pihakoivun päiväkoti. Yhteyshenkilömme siellä on xxx xxx.

Tarkoituksenamme on koota päiväkotiin opinnäytetyönä kansiomuotoinen tietopaketti päiväkotilasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi. Tietopaketti toimii valmistuttuaan päiväkodin henkilökunnan työvälineenä ja tukena lasten sosiaalisen kompetenssin edistämisessä. Se myös liitetään osaksi kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelmaa. Jotta saisimme tietopaketista mahdollisimman tarkoitusta vastaavan, on tarkoituksenamme tehdä tutkimuksellinen selvitys haastattelumuotoisena Pihakoivun päiväkodin lastentarhanopettajille ja johtajalle. Alustavan aikataulun mukaan pidämme haastattelut toukokuussa, kesän aikana kokoamme tietopakettia ja julkaisu tapahtuu syksyllä. Opinnäytetyömme on työelämää kehittävä ja katsomme, että sillä on pitkällä tähtäimellä lasten hyvinvointia lisäävä vaikutus. Pidämme tätä myös itsellemme ammatillisesti tärkeänä aiheena ja haluamme syventää opinnäytetyön avulla osaamistamme ja ammattitaitoamme.

Kunnioittavasti

Nina Grönholm ja Teija Finne

Myönnän tutkimusluvan

6.5.2013

XXXXXXXXXXXX

paikka ja aika

Opinnäytetyöntekijöiden yhteystiedot:

Nina Grönholm xxx xxxx

Teija Finne xxx xxx

LIITE 2 HAASTATTELUN SAATEKIRJE

Hyvä Pihakoivun päiväkodin lastentarhanopettaja!

Olemme sosionomi-opiskelijat Nina Grönholm ja Teija Finne Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä sosiaalisen kompetenssin edistämisestä päiväkodin lapsiryhmässä. Koemme aiheen käsitteilyn yhdeksi lastentarhanopettajan tärkeimmäksi tehtäväksi. Opinnäytetyömme linkittyy meneillään olevaan päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaan.

Tarkoituksenamme on tehdä tietopaketti päiväkodin henkilökunnan käyttöön auttamaan sosiaalisen kompetenssin edistämistä lapsiryhmässä. Tietopakettiin on teorian lisäksi tarkoitus koota toimivia käytänteitä, toiminnallisia menetelmiä ja leikkejä, jotka helpottavat aiheen käsittelyä lapsiryhmässä koko toimintakauden ajan. Hankettamme varten olemme keskustelleet päiväkodin johtajan kanssa ja hän on ollut kanssamme sitä mieltä, että tällainen tietopaketti toimisi hyvänä tukena ja työkaluna päiväkodin työntekijöille.

Tarkoitustamme varten pyydämme lupaa haastatella sinua, jotta pystymme tekemään tietopaketista juuri sellaisen, että se palvelee parhaiten tarkoitustaan. Osallistuminen on vapaaehtoista, mutta mielipiteelläsi on tärkeä merkitys suunnitellessamme tietopaketin sisältöä. Tulemme sopimaan kanssasi ajan haastatteluun, joka toteutetaan toukokuun aikana.

Nauhoitamme haastattelut analysointia varten. Saamamme vastaukset käsittelemme luottamuksellisesti, emmekä paljasta henkilötietojasi tekstissämme. Kerätyn aineiston säilytämme asianmukaisesti ja tuhoamme sen opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Liitämme tähän mukaan muutaman kysymyksen, joita voit pohtia jo etukäteen.

Ystävällisin terveisin

Nina Grönholm ja Teija Finne Lahden ammattikorkeakoulu

Lisätietoja tarvittaessa:

xxx xxx

LIITE 3 HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Millaisia toiveita sinulla on tietopaketin rakenteeseen ja sisältöön liittyen?
2. Millaiset leikit, luovat toiminnalliset menetelmät, käytänteet ja toimintatavat tukisivat mielestäsi lapsen sosiaalisten taitojen edistämistä päiväkotiryhmässä?
3. Millaiset leikit, luovat toiminnalliset menetelmät, käytänteet ja toimintatavat tukisivat mielestäsi lapsen sosiokognitiivisten taitojen edistämistä päiväkotiryhmässä? (Kykyä arvioida omaa toimintaa ja käyttäytymistä, taitoa suhteuttaa omaa ajattelua toisen ajatteluun, kykyä asettua toisen asemaan ja viittäytyä toisen emotionaaliseen tilaan, herkkyyttä lukea ja ymmärtää toista ulkoisen käyttäytymisen perusteella sekä reagoimista tilanteeseen mielekkäällä tavalla)
4. Millaiset leikit, luovat toiminnalliset menetelmät, käytänteet ja toimintatavat tukisivat mielestäsi negatiivisen käyttäytymisen vähenemistä päiväkotiryhmässä?
5. Millaiset leikit, luovat toiminnalliset menetelmät, käytänteet ja toimintatavat edistäisivät mielestäsi positiivisten kaverisuhteiden muodostumista päiväkotiryhmässä?
6. Mitkä leikit, toiminnalliset menetelmät, käytänteet ja toimintatavat tukisivat mielestäsi lapsen myönteisen minäkuvan muodostumista ja motivaation herättämistä?

(Yhteystietomme)

LIITE 4 KIRJALLINEN SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Tällä lomakkeella pyydämme kirjallisen suostumuksen haastatteluun ja haastatteluaineiston käyttöön. Haastatteluaineistoa käytämme kootessamme sisältöä opinnäytetyömme tuotoksena syntyvään tietopakettiin. Tietopaketin tarkoitus on toimia työvälineenä päiväkotilasten sosiaalisen kompetenssin edistämiseksi.

Tietopaketti tehdään julkaistavaksi Pihakoivun päiväkotiin, mutta on mahdollista että se julkaistaan henkilökunnan käyttöön myös muualle esim. Forssan kaupungin muihin päiväkoteihin. Opinnäytetyön tekijät pitävät itsellään tekijänoikeudet. Julkaisuun muualla kuin Pihakoivun päiväkodissa tarvitaan molempien opinnäytetyön tekijöiden lupa.

Käsitlemme saatua aineistoa luottamuksellisesti ilman henkilötietoja, eivätkä henkilötiedot paljastu valmiissa tekstissä. Kerätyn aineiston säilytämme asianmukaisesti ja tuhoamme sen opinnäytetyön valmistuttua.

Kiittäen

Nina Grönholm ja Teija Finne Lahden ammattikorkeakoulu

Suostun vapaaehtoisesti haastatteluun ja annan luvan haastatteluaineiston käyttöön opinnäytetyötä ja sen tuotoksena syntyvää tietopakettia varten.

paikka ja aika

LIITE 5 PALAUTTEENKERUU

Keräämme tällä lomakkeella palautetta Kiva kaveri - tietopakelistä, jonka olemme tehneet opinnäytetyön tuotoksena Pihakoivun päiväkodille. Lomakkeen voi palauttaa nimettömänä 23.9. mennessä päiväkodin kahvihuoneessa olevaan palautelaatikkoon. Kiitämme etukäteen aktiivisuudestanne.

Teija ja Nina

Mitä hyvää/huonoa tietopaketin ulkoasussa ja sisällössä on?

Palveleeko opas tarkoitustaan, ja jos niin millä tavalla?

Toiko tietopaketti jotain uutta ja erilaista tietoa sinulle?

Uskotko hyödyntäväsi tietopakettia jatkossa?

Muu palaute:

LIITE 6 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KULKU

Pohdintaa opinnäytetyön aiheesta	marras- joulukuu 2012
Neuvottelu yhteistyöpäiväkodin kanssa opinnäytetyön toteutustavasta	tammikuu 2013
Opinnäytetyön suunnitteluvaihe ja tutustuminen aihetta käsittelevään kirjallisuuteen	helmi- ja maaliskuu 2013
Suunnitelmaseminaari	18.4.2013
Toimeksiantosopimuksen teko	toukokuu 2013
Tutkimuslupa Forssan kaupungilta	toukokuu 2013
Haastattelujen toteutus	kesäkuu 2013
Haastatteluaineiston analysointi	heinäkuu 2013
Tietopaketin kokoamisvaihe	heinä- ja elokuu 2013
Tietopaketin luovutus yhteistyöpäiväkodille	syyskuu 2013
Opinnäytetyön raporttiosan kirjoittaminen	syys- ja lokakuu 2013
Opinnäytetyön julkaisuseminaari	31.10 2013

